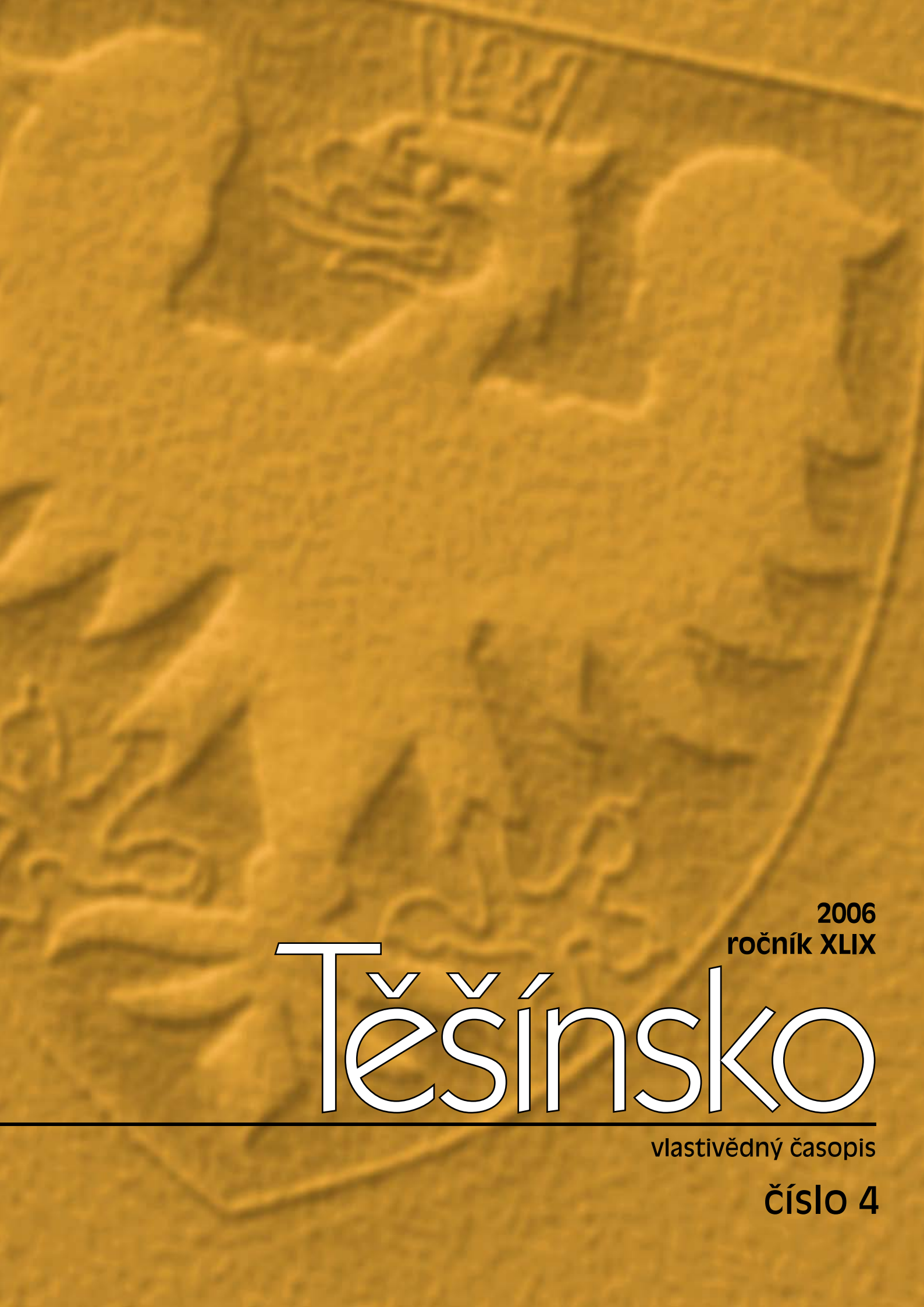

2006
ročník XLIX

Těšínsko

---

vlastivědný časopis

číslo 4

Obsah

1

Česká královna Viola Těšínská

Zdeňka Žáčková

8

**Výstavba „josefínských“ kostelů na hukvaldském panství
koncem 18. století**

Jan Al Saheb

16

**Činnost polských politických stran na československém
Těšínsku v roce 1938 III. část**

Ivo Baran

27

Šeršníkův pomník v Těšíně

Zbyšek Ondřeka

30

Přírodní památka Rohovec

Jana Byrtusová

32

Úprava rukopisu pro časopis Těšínsko

33

**Muzea Těšínska se představují
Muzeum Zofii Kossak-Szatkovskiej v Górkach Wielkich**

Marian Dembiniok

Vydává Muzeum Těšínska v Českém Těšíně

Adresa redakce: Muzeum Těšínska, 737 01 Český Těšín, Hlavní tř. 15
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223, E-mail: muzeum@muzeumct.cz

Odpovědný redaktor: dr. Zbyšek Ondřeka

Výkonný redaktor: doc. dr. Rudolf Žáček, Dr.

Tajemnice redakce: Vlasta Byrtusová

Redakční rada: dr. Karel Bogar, doc. dr. Mečislav Borák, CSc.,

Vlasta Byrtusová, doc. dr. Dan Gawrecki, CSc., doc. dr. Blažena Gracová, CSc.,

dr. Dušan Janák, Dr., prof. dr. Zdeněk Jirásek, CSc., dr. Jaromír Kalus,

dr. Jiřina Kábrtová, doc. dr. Irena Korbelářová, Dr., doc. dr. Pavel Kouřil, CSc.,

dr. Karel Müller, dr. Zbyšek Ondřeka, doc. dr. Radim Prokop, CSc.,

dr. Pavel Šopák, Dr., Jiřina Veselská, doc. dr. Rudolf Žáček, Dr.

Grafický návrh: Petr Tesař, UPGRADE CZ s.r.o., Ostrava

Odevzdáno do tisku: 1. 12. 2006

Vyšlo: 20. 12. 2006

Tisk: Kartis + Co s.r.o., Borovského 14/717, 734 01 Karviná-Ráj

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí.

Za obsah článku zodpovídá autor.

Časopis lze zakoupit v Muzeu Těšínska v Českém Těšíně, Hlavní tř. 15

nebo v jeho pobočkách ve Výstavní síni Musaion v Havířově, Dělnická 14,
v Památníku životické tragédie v Havířově-Životicích, ve Výstavní síni
Muzea Těšínska v Jablunkově, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Karvině-
Fryštátě, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Orlové, v Technickém muzeu
v Petřvaldě.

Rozšiřuje redakce, kde si lze také objednat (i telefonicky) předplatné nebo
jednotlivá čísla časopisu.

Vychází čtvrtletně, cena jednoho výtisku 40 Kč
celoroční předplatné 160 Kč a poštovné

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605

Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě

č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992

Toto číslo vyšlo za finančního příspěvku Moravskoslezského kraje v rámci
Programu rozvoje muzejnictví v MS kraji.

Česká královna Viola Těšínská

Zdeňka Žáčková

4. srpna 1306 byl na svém tažení do Polska v Olomouci zavražděn Václav III., poslední panovník z rodu Přemyslovců. Nezanednal po sobě žádného dědice, ale po jeho smrti zůstalo ve hře překvapivě velké množství urozených žen, které mohly svým současným či budoucím manželům zprostředkovat přístup na uvolněný český trůn. Kromě sester Václava III. Anny, Elišky a Markéty¹ zde byly ještě dvě královny – vdovy: Eliška Rejčka, druhá žena Václava II., a vdova po posledním Přemyslovi, Viola Těšínská.

Zatímco o osudech první z královských vdov, tehdy osmnáctileté Elišky Rejčky, toho historie ví na středověké poměry docela hodně, životní osudy Violy Těšínské zůstávají do jisté míry zahaleny rouškou tajemství. Snad je to i tím, že po smrti svého muže sama nijak nezasáhla do politických tahanic okolo nástupnictví na český trůn v roli manželky některého z uchazečů na titul českého krále jako Eliška Rejčka nebo sestry Václava III. Anna a Eliška², a pravděpodobně se svými dalšími osudy nevymykala nijak dobovým názorům na život královské vdovy, jako tomu bylo v případě vztahu Elišky Rejčky a Jindřicha z Lipé.³ I ona však přece jen ještě jednou, byť s královským souhlasem, zasáhla do české historie, a to jako politicky vhodná manželka pro jihočeského velmože Petra z Rožmberka.

Co je však skutečně známo o Viole Těšínské, ženě, která se na necelý rok stala manželkou českého a polského krále a na přibližně stejně dlouhou dobu ženou jednoho z nejmocnějších českých šlechticů? Jak byla vnímána svými současníky a jak se na ni a na její osudy dívá historiografie? Jaká byla její role na pozadí politických dějin na počátku 14. století?

Údaje středověkých pramenů jsou, co se týče Violy, neobyčejně skoupé. O jejím životě se dochovalo velmi málo informací a ty, které jsou k dispozici, se téměř bez výjimky vztahují k jejím dvěma manželstvím, především k tomu prvnímu s králem Václavem III. Nejobsažnější údaje přináší dobře informovaný autor Zbraslavské kroniky, Petr Žitavský, který byl pravděpodobně bezprostředním svědkem popisovaných událostí.⁴ Další autoři 14. století a pozdější informace o ženě posledního českého krále z rodu Přemyslovců buď přejali od zbraslavského kronikáře nebo se o ní, jako v případě Kroniky takřečeného Dalimila, nezmínili vůbec.

O mnoho lépe na tom Viola, alespoň co se zmínek o její osobě týká, není přirozeně ani v na prameny odkázané moderní historiografii. I zde je představována především v souvislosti se svým sňatkem s Václavem III. a většina autorů si klade oprávněnou otázku, proč se významný panovník, král český, polský a v době sňatku stále ještě alespoň titulárně i uherský⁵, oženil s dcerou poměrně nevýznamného Piastovce. Tomuto problému se věnují již Palackého Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě,⁶ Dějepis města Prahy Václava Vladivoje Tomka⁷ nebo obšírněji první ze dvou knih českých dějin Josefa Šusty.⁸ Poválečná historiografie je ještě skoupější, o sňatku Václava III. s Violou se jen velmi stručně zmiňují bez dalšího hodnocení např. Ladislav Hosák či Kamila Krofta,⁹ jiní jej zase zcela opomíjejí.¹⁰ Jistou výjimkou, i když nepřesahující obvyklý průměr stručného informování je pouze třetí svazek Velkých dějin zemí Koruny české.¹¹

Viole a její roli v česko-polských vztazích se věnuje i regionální literatura, která se většinou (ne však vždy – viz. Dějiny knížectví Těšínského od Vincence Praska) přiklání politickému motivu sňatku. Z těchto prací bychom mohli uvést již zmiňované Dějiny knížectví Těšínského¹² nebo první díl Dějin Moravy od Rudolfa Dvořáka¹³ z novějších pak příspěvky k tématu od Karla Gaury, Jaroslava Bakaly či Rudolfa Žáčka.¹⁴

*Měšek Těšínský,
stylizovaný portrét
od Jana Raszky z roku 1930*

*Pohled na Piastovskou věž
a rotundu, dřevoryt
Sebastiána Münstera,
Cosmographia universa,
Basilej r. 1541 (nejstarší
vyobrazení těšínského hradu)*

Velmi překvapivá je rovněž absence informací o Viole a její úloze ve středověkých česko-polských vztazích v publikacích věnovaných přímo této problematice. Žádnou zmínku o sňatku Václava III. s Violou Těšínskou nenajdeme ani v knize Češi a Poláci v minulosti I.,¹⁵ ani v práci Slezsko, český stát a česká kultura z roku 1946.¹⁶ Především v této publikaci je fakt, že se nezmiňuje o Viole, velmi zvláštní, neboť se jedná o vydaný soubor přednášek Masarykovy univerzity v Brně, jehož cílem bylo mimo jiné vyzdvihnout prvky spojující dějiny českého a polského státu.

Své místo našla Viola rovněž v zahraniční literatuře, a to především polské. Přínosný je zejména stručný životopis Violy, v podstatě jediná práce zabývající se Violou z jiného úhlu pohledu než pouze v souvislosti s některým z jejích manželství, podaný v díle Kazimíra Jasińského, zabývajícího se rodokmeny slezských Piastovců.¹⁷ Zmínku o sňatku a jeho politických důvodech nabízejí i další práce o slezských dějinách jako např. Księstwo cieszyńskie w średniowieczu od Idzi Panice,¹⁸ nebo první díl Historje Śląska vydané v roce 1933 v Krakově.¹⁹ Naopak poněkud překvapivě se o Viole nezmiňují některé polské syntézy dějin Slezska jako Historie Śląska vydaná roku 1960 ve Wroclavi,²⁰ nebo pokus vřatislavských historiků o novou syntézu slezských dějin Historia Śląska z roku 2002.²¹ Další z autorů polských syntéz dějin Slezska Wacław Korta ve svém díle pouze konstatuje, že se hornoslezská knížata stala objektem české expanze, ale sňatek Violy s Václavem III. také nezmiňuje.²² Postavu Violy zcela opomíjí i poslední německá syntéza slezských dějin od Joachima Bahlckeho.²³

Jak je z výše uvedených skutečností patrné, zůstává postava poslední české královny provdané za posledního panovníka z rodu Přemyslovců pro historiografii stále neznámou a opomíjenou.

Zkusme tedy shrnout alespoň to málo, co je o Viole Těšínské, byť mnohdy spíše v hypotetické formě skutečně známo. Narodila jako nejmladší ze tří dětí²⁴ těšínského vévody Měška a jeho manželky neznámého jména.²⁵ O přesném datu narození budoucí české královny prameny sice mlčí, o určité bližší vymezení se však ve své práci pokusil Kazimierz Jasiński.²⁶ Ten klade možné datum Violina narození někam do přelomu osmdesátých a devadesátých let 13. století. Vzhledem k tomu, že k prvnímu Violinu sňatku došlo v roce 1305, považuje Jasiński za horní hranici tohoto rozmezí rok 1293. Co se týká spodní hranice možného Violina narození, klade ji z několika důvodů do roku 1285. Především považuje za nepravděpodobnou možnost, že by Viola byla výrazně starší než její manžel, i když ani tuto alternativu nelze s jistotou vyloučit. Rovněž v takovém případě však se dá předpokládat, že věkový rozdíl mezi manželi nebyl nijak propastný. Na to ukazuje i skutečnost, že zbraslavský kronikář označuje novou českou královnu slovem puella, tedy termínem používaným pro dívku či mladou ženu.²⁷ Za další, možná pádnější argument, můžeme ovšem považovat také časovou posloupnost rodinného života těšínského vévody: nevíme sice, kdy se Měšek oženil s Violinou matkou, nicméně Jasiński ve svém Rodowódu klade jejich sňatek k roku 1280.²⁸ Vezmeme-li v úvahu, že kromě Violy se z tohoto svazku narodili i její dva starší bratři, je podle Jasińského zřejmé, že se budoucí česká královna mohla narodit nejdříve někdy v polovině osmdesátých let.

Stejně jako rok narození, zůstává neznámé i Violino dětství. Zřejmě však ničím nevybočovalo z dobových zvyklostí. V pramenech se Viola objevuje až v roce 1305 v okamžiku svého sňatku s Václavem III.

Sňatku předcházela poměrně komplikovaná situace ve středoevropské politice. Když

*Vyšší Brod, historický plán
areálu kláštera*

21. června 1305 zemřel král Václav II., zanechal svému mladému synovi na první pohled velkolepé dědictví: korunu českou, polskou a uherskou. Reálná situace však vypadala mnohem méně růžově. V Uhrách, kde od roku 1301 Václav vládl jako Ladislav V., byla pozice Přemyslovců značně oslabena, na královský trůn si činil nároky Karel Robert z Anjou, podporovaný papežem. O špatné situaci na tomto území ostatně vypovídá i výsledek uherské výpravy Václava II. v roce 1304, kdy král při návratu do Čech z Uher odvezl nejen svého jediného syna a nástupce Václava, ale také korunovační klenoty a archivy. Problémy ale českému králi nevznikaly jen v Uhrách. Vidina vzniku veleříše spojením království českého, polského a uherského byla také trnem v oku císaři Albrechtovi I., který na Václava II. v roce 1304 uvalil říšskou klatbu a podnikl neúspěšné tažení do Čech s cílem zmocnit se Kutné Hory. Další potíže vyvstaly Přemyslovcům v Polsku, kde se jejich oslabení snažila využít šlechtická opozice v čele s kujavským vévodou Vladislavem Lokietkem.

V okamžiku, kdy na trůn nastupoval mladý Václav III. se některá nebezpečí podařilo zažehnat. Především došlo ke smíru s Albrechtem I., který se po neúspěšném pokusu o dobytí Kutné Hory dalších výbojů podobného druhu vzdal výměnou za Chebsko. Naopak velmi složitá situace zůstávala v Uhrách, což také posléze patrně vedlo Václava III. k rezignaci na toto území. A v této době dochází ke sňatku Václava II. s Violou Těšínskou.

O sňatku samotném uzavřeném pravděpodobně 5. října v Brně, říká dobře informovaný autor Kroniky zbraslavské: „*Léta pak Páně 1305, dne 5. října, uzavřel manželství s Violou, dcerou Měška, vévody těšínského; ta dívka byla změnou jména nazvána Eliška. Ale tuto dívku, dceru chudého knížete, nebyl by si nikterak vzal tento slavný a přemocný král za řádnou manželku, kdyby nebyl podvodně přemluven některými rádci. Neboť úskočná ničemnost některých pánů hleděla zabrániti tomu, aby se tento mocný král nestal nějakým příbuzenstvím ještě mocnějším a tak nemohl více krotiti odbojníky a vládnouti nade všemi.*“²⁹ Jak vyplývá z kronikářova záznamu, svatba krále, honosícího se v okamžiku sňatku korunou českou, polskou a uherskou (té se o několik dní později vzdal ve prospěch Oty Bavorského), s dcerou nevýznamného polského vévody, který se s Václavem co do prestiže a bohatství absolutně nemohl měřit, vyvolala u současníků jistě překvapení. Autor přičítá panovnickovo rozhodnutí úskočnosti některých pánů a s vybranou nevěstou evidentně nesouhlasí.

*Petr I. z Rožmberka.
Za manželku pojal vdovu
po českém králi Václavu III.
– Violu Těšínskou.
Mistr vyšebrodského oltáře,
Praha, NG, před r. 1350*

Nesporným faktem ovšem zůstává, že se Viola skutečně stala královou manželkou, zpráva však neobsahuje údaj o její případné korunovaci. Jak vyplývá z citovaného úryvku, spolu s novou rolí přijala i nové, křesťanstěji znějící jméno Eliška.³⁰ Eliškou, či Alžbětou, jak je také nazývána, však patrně zůstala jen necelý rok, tj. do nečekané smrti Václava III. roku 1306. Poté se snad vrátila ke svému původnímu jménu. Jako Violu ji totiž označuje záznam Zbraslavské kroniky o jejím druhém sňatku s Petrem z Rožmberka,³¹ i nekrolog kláštera ve Vyšším Brodě,³² kde je pochovaná.

Domněnka Petra Žitavského, že Václav III. podlehl vlivu špatných rádců a na jejich nátlak se oženil s dcerou nevýznamného knížete, je v souladu s obrazem mladého krále tak, jak jej kronikář ve svém díle vylicil. Podle záznamů se měl šestnáctiletý panovník držet svých mladých přátel a v jejich společnosti podléhat zahálčivému způsobu života „*píti víno až do opilství, trávití beze spánku noci při pitkách, věnovati se hodům, oddávati se špatným mravům a zvráceným zvykům a prováděti všechno, k čemu svádějí popudy mladosti náchylné a zkažené mysli, ne však, jak bylo dovoleno, nýbrž jak se mu líbilo.*“³³ Panovníkova podroušeného stavu pak měli jeho přátelé využívat k vlastnímu obohacování.

Názor Petra Žitavského na důvody sňatku Václava s Violou dlouho zůstal jediným vysvětlením událostí z října 1305 a převzali jej i ostatní kronikáři, pokud se ovšem touto z jejich pohledu nepodstatnou epizodou vůbec zabývali.³⁴ Pohledu Zbraslavské kroniky se však přidrželi i někteří pozdější historikové jako např. Václav

Piastovská věž,
tzv. brechtfreid či donjon
původního hradu
pochází ve spodní části
ze 13. století. Tvořil součást
tvrziště tzv. motty, dostal
své charakteristické cimbuří
s diagonálními arkýři podle
severofrancouzského vzoru
kolem r. 1360.
Foto Marek Pražák

Vladivoj Tomek: „...pojal za manželku dceru dosti nepatrného knížecího rodu, krásnou Violu Těšínskou (roku 1305 5. října), proto prý k tomu naveden, aby se panstvo nemusilo báti žádného mocného přátelstva králova“.³⁵ Zčásti se k této variantě přiklání i Josef Šusta, nicméně jako pravděpodobnějším vysvětlením pro Václavovu volbu se mu jeví králova nerozváznost, přičemž odkazuje na fakt, že vévoda Měšek byl již od 17. ledna 1291³⁶ spojencem českého krále a nebylo tedy třeba si získávat jeho podporu vytvořením příbuzenského pouta.³⁷

Ostatně Josef Šusta uvádí i další názor na příčinu královy volby, údajnou krásu mladé královny. A není sám. Tento názor sdílí i někteří další historikové, kteří se snažili Václavův krok vysvětlit „nepoliticky“ jako Vincenc Prasek nebo František Palacký.³⁸ Violina краса je ovšem problém poněkud ožehavý. Zbraslavský kronikář se ve svém zápise vyjadřuje o Viole jako o dívce, dceři chudého knížete, ale o jejích případných fyzických kvalitách mlčí. Patrně prvním, kdo

popisuje Violu jako sličnou dívku je v tomto ohledu Beneš Krabice z Weitmile. Sám kronikář však královnu osobně s největší pravděpodobností nikdy nespatřil,³⁹ ale jeho poznámka by mohla svědčit o tom, že Viola byla skutečně svými současníky považována za pohlednou a že se zvěsti o její sličnosti tradovaly i jistou dobu po její smrti. Nicméně ani označení sličná dívka nemusí nutně vést k domněnce o Violině výjimečnosti tak, jak nám ji představují Palacký nebo Prasek. František Palacký se o Viole bez opory v pramenech vyjadřuje dokonce jako o „jedné z největších krás věku svého“ a i Vincenc Prasek uvádí, že co se týká důvodů Václavovy volby, „bude třeba v tom více uvažovati mladistvý věk králův, kterýž jistotně dal se vésti více svou náklonností ku krásné princezně, než politickými úvahami, jaký prospěch mu přijde se strany tchánovy“. Jak a především kdo jako první přišel na nápad, že za Václavovým zdánlivě nerozvázným činem je nutno hledat přitažlivost jeho manželky, již dnes není až tak podstatné. Ideu „krásné Violy“ téměř automaticky do svých úvah či alespoň zmínek o královnině osobě přidávají téměř všichni historikové, kteří s jejím jménem přijdou do styku. Přitom však zůstává diskutabilní, zda Václav vůbec svou ženu před sňatkem kdy spatřil, zda se budoucí královský pár nepotkal až v okamžiku, kdy už bylo vše dohodnuto.

Nutno ovšem podotknout, že Palacký za původní prapříčinu nepovažoval poblouznění mladého krále a jeho nerozváznost, ale v pozadí svazku, podobně jako Petr Žitavský, spatřoval šlechtu. Na rozdíl od kronikáře však v Palackého případě nešlo o „zlé pány“, kteří by chtěli omezit královu moc, ale naopak o šlechtice, jež toužili nezodpovědného Václava odvést od špatných skutků a nerozvázností, slovy autora „přední páni na jeho dvoře podněcovali královu lásku ke spanilé kněžně z té příčiny, aby uchránili ho těch scestností, do kterých lehká jeho mysl a zlá společnost jej zavodily“.⁴⁰

Kromě důvodů, které jsem nazvala vesměs nepolitickými, se objevují i názory opačné, totiž že Václav i přes své mládí jednal promyšleně a k sňatku s Violou měl politicky významnější důvody než pouhou údajnou krásu budoucí ženy. V této souvislosti je vyzdvihována především geografická poloha Violina rodného kraje – Těšínska. Jak jsem již zmínila, v roce 1305 se mladý král ocitl v nepříjemné situaci. Na jedné straně sice smírně urovnal spory s Albrechtem I. a rezignoval na své ambice v Uhrách, ale oslabení pozic českého království se snažil využít jeho politický odpůrce v Polsku, Vladislav Lokietek. Ten dal o sobě opět nepříjemně vědět, když podporován Karlem Robertem z Anjou

vtrhl do Malopolska. Pozice Přemyslovců byly ohroženy, nicméně v té době ještě ne natolik, aby se Václav musel obávat nejhoršího – stále za ním stála šlechta Velkopolska a část malopolské elity, především krakovští měšťané. Nepochybně však bylo potřebné, aby Václav dále upevnil své vazby a nároky na Polsko, což bylo možné především přes příbuzenství s Piastovci, z nichž Viola pocházela. Nevěstin otec byl sice Václavovým spolehlivým spojencem, ale proč nezapечатit toto důležité spojení i příbuzenskými vztahy? Kníže Měšek byl především pánem Těšínska, oblasti, přes níž vedla spojnice do Krakova, jedné z Václavových opor v Polsku a odtud do ohroženého Malopolska, kde se naopak vzdmáhal protičeský odboj. Posílení ohrožených pozic v Polsku a výhodná zeměpisná poloha Těšínska, tak vidí důvody sňatku Václava III. s Violou většina regionální literatury, ale jako jednu z možných příčin je uvádí např. i Vratislav Vaníček ve Velkých dějinách zemí Koruny české.⁴¹

Vezmeme-li však v úvahu výtky Josefa Šusty ohledně názorů spojujících sňatek Václava a Violy se zajištěním podpory budoucího tchána při českém tažení do Polska, totiž že Václav již tuto podporu zajištěnu měl a nic by tedy sňatkem nezískal, zbývá nám ještě jeden z motivů svazku s Violou, jehož zastáncem je například Jaroslav Bakala.⁴² Tímto motivem je jednoduše pokračování v započaté politice Václava II., spočívající v odklonu od Uher, který symbolizovalo zrušení zasnub Václava s dědičkou uherského trůnu Alžbětou. Orientaci na Polsko měl naopak podpořit sňatek s polskou princeznou, navíc dcerou Měška, jednoho z hornoslezských knížat. V tomto směru by ostatně Václav III. nebyl prvním českým králem, který by si vzal za ženu Piastovnu, stejně se zachoval i jeho otec svým manželstvím s Eliškou Rejčkou.

Pravé důvody, které vedly Václava III. ke sňatku s Violou Těšínskou už asi nikdy nikdo s jistotou nevypátrá. Možností je vícero a ani jednu konečně nejde odmítnout jako úplně nepodstatnou.

Ale vraťme se ke 4. srpnu 1306. Tohoto dne, necelý rok po svatbě, při tažení do Polska byl Václav III. v Olomouci zavražděn a z Violy, vlastně v té době ještě Elišky, se stala královna vdova. Nebyla v té době ovšem jedinou urozenou ženou královského majestátu, která v českém království po Václavově smrti zůstala. Vzhledem k tomu, že pro krátkost trvání manželského svazku nesplnila základní povinnost královny manželky, porodit, či alespoň počít dědice trůnu, a ani dceru, a nemohla se opřít o mocné a vlivné příbuzenstvo, bylo její postavení nesporně mnohem slabší, než postavení korunované královny vdovy Elišky Rejčky,

Románská rotunda v Těšíně, postavena kolem r. 1100, zasvěcena sv. Mikuláši a od 14. století spoluzasvěcena i českému patronu sv. Václavovi.

Foto Marek Pražák

či výše jmenovaných sester Václava II. Snad i proto, na rozdíl od obou dalších Elišek, Rejčky i Přemyslovy, se žádným (tedy žádným známým) způsobem nezapojila do následnických bojů o český trůn. Právě naopak, z Elišky se stala opět Violou a na dalších deset let zmizela z kronikářských záznamů. Možná, že se na jejím nepřilíh atraktivním osudu podepsala rovněž rychlost, s jakou byl sňatek v roce 1305 uzavřen – není známo nic o případné dohodě o materiálním zabezpečení mladé královny v případě smrti jejího muže. Zdá se, že na rozdíl od velmi dobře zajištěné Elišky Rejčky neměla Viola pro takový případ připraven v Čechách žádný odpovídající majetek. O osudech ovdovělé královny po roce 1306 prostě neexistují žádné přímé zprávy. Nevíme, kde a jak žila. Neexistují důkazy, že by se vrátila zpět na Těšínsko. Jednou z nejpravděpodobnějších variant se tak jeví pobyt v některém z klášterů.

Zatímco v případě Violina prvního sňatku se to hypotézami jen hemží, její druhé manželství, alespoň co do motivu, nikoho neprovokuje k převratným teoriím. Svazek s Petrem z Rožmberka je zvláštní ani ne tím, co mu předcházelo, jako spíše reakcemi, které mohl vyvolat v budoucnosti.

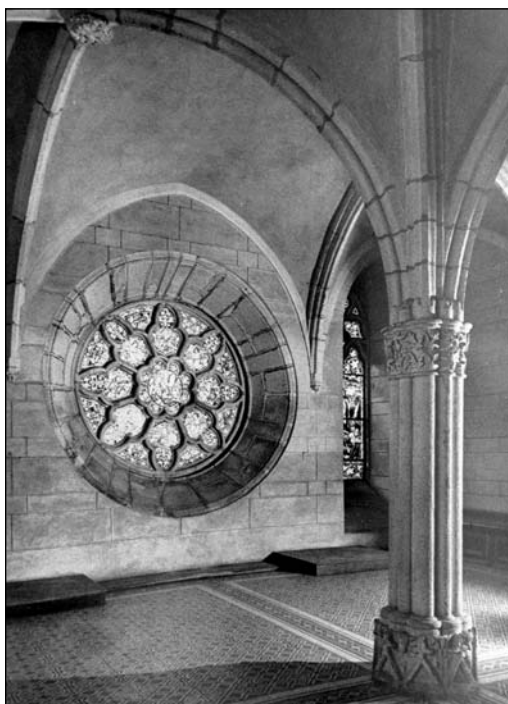
Violin druhý sňatek nepředstavoval pro současníky příliš velké překvapení a svědčí především o diplomatické zdatnosti Petra z Rožmberka a Jana Lucemburského. Jak víme, Viola po zavraždění Václava III. v roce 1306 zmizela na deset let z historického povědomí. Během této doby se značně změnila situace v českých zemích. Po počátečních zmatcích se nakonec novým českým králem stal mladý

Na nárožích arkýřů Piastovské věže jsou umístěny kamenné erby s těšínskou orlicí, kolem roku 1360.

Foto Jan Byrtus

Vyšší Brod,
klášter cisterciáků,
kapitulní síň, 1285-1300
– v kostele Nanebevzetí
P. Marie je pohřbena
Viola Těšínská.

Stříbrná pamětní mince
s motivem Václava III.,
r. 2006, foto ČTK

Jan Lucemburský, který se po celou dobu své vlády musel potýkat se zájmy odbojné šlechty. Šlechta však nebyla jednotná, tvořila dva tábory, které soupeřily o moc v českém státě a o vliv na krále Jana. V čele jednoho z táborů stál Jindřich z Lipé, podporovaný bývalou královnou Eliškou Rejčkou, druhý tábor byl tvořen skupinou okolo Viléma Zajíce z Valdeka. Poněkud stranou stál Petr z Rožmberka, nejvyšší komoří království, o jehož podporu usilovaly obě strany. A nutno poznamenat, že Petr volil velmi pečlivě, ke které straně se připojí. Zpočátku stál po boku Jindřicha z Lipé, který mu nabídl sňatek se svou dcerou Klárou. Ale roku 1315 se štěstí obrátilo k Jindřichovi zády, pán z Lipé byl zatčen a jeho úřady svěřeny opozici, tedy Vilému Zajíci z Valdeka. A v tomto momentě se znovu objevila dávno zapomenutá Viola. Jan Lucemburský nabídl Rožmberkovi sňatek s bývalou královnou výměnou za politickou podporu. Tímto tahem se mu podařilo vyřešit hned dva problémy – získal pro sebe významného šlechtice a zároveň přerušil jeho bývalé svazky s Jindřichem z Lipé, když Petrovi nabídl prestižnější sňatek.⁴³ I o tomto sňatku nejpodrobněji zpravuje autor Zbraslavské kroniky. „Když se toto dalo, pan Petr z Rožmberka uvažuje, že se osvození Jindřicha z Lipé nadlouho protahuje, odmítl jeho panenskou dceru, která s ním byla zasnoubena snubním prstenem, a tak se spojil se svolením krále Jana manželským svazkem s paní Violou, dcerou vévody těšínského, vdovou po mladém králi Václavovi. Tímto sňatkem se Petr z Rožmberka těsněji připoutal ke králi a dokázal, že rozvázal přátelský svazek i příbuzenství s tím, jehož dceru zamítl.“⁴⁴

Avšak ani druhé Violino manželství netrvalo dlouho a i tentokrát ho ukončila smrt necelý rok po svatbě. Viola zemřela 21. září 1317 a je pohřbená v rodové hrobce Rožmberků v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě.

Ani toto manželství uzavřené roku 1316 netrvalo dlouho, a jak se mělo později ukázat, nemělo v konečném důsledku příliš vliv na budoucí spletitý vývoj. Nicméně stalo se jedním z článků řetězce obdobných událostí, které se odehrály od smrti Přemysla Otakara II. a jež mohly za určitých okolností ohrozit rovněž dynastické zájmy příslušníků panujícího rodu. Vzpomeňme jen morganatického sňatku Závěse z Falkenštejna s královnou vdovou Kunhutou či již zmíněného úzkého vztahu mezi Jindřichem z Lipé a Eliškou Rejčkou. Tyto události mohly bezesporu přispět k tomu, že o několik desetiletí později Karel IV. do nově vznikajícího zákoníku *Maiestas Carolina* vtělil ustanovení jednoznačně vylučující sňatky královen – vdov s příslušníky domácí aristokracie. Královna vdova se podle tohoto ustanovení sice mohla znovu vdát, ale za „někoho jiného než obyvatele království, pokud je to ovšem urozený kníže, hodný cti a stavu této královny“.⁴⁵ Pokud by bývalá královna toto ustanovení porušila, byla by zbavena veškerého věnného práva a vyhnána ze země spolu s mužem, za něhož by se provdala. Karlův kodex sice nakonec schválen nebyl, ale fakt, že do něj panovník toto ustanovení vložil, svědčí o tom, že si uvědomoval nebezpečí, které by v případech sňatků podobných tomu Violinu, mohlo nastat.

Viola tedy, jako žena krále, ani jako žena šlechtice, nezískala přílišnou prestiž a patrně ani velké osobní štěstí. Její manželství, ať už k jejich uzavření vedla politika, nebo jiné pohnutky, se nakonec ukázala jako krátká a měla-li plnit nějaký konkrétní účel, pak se tak většinou shodou okolností nestalo. Byla-li pravým důvodem sňatku Violy s Václavem III. snaha posílit přemyslovské pozice v Polsku, pak se smrtí Václava III. tyto ambice českého státu rozplynuly. I Violino krátké manželství s Petrem z Rožmberka se nakonec stalo jen poměrně nevýznamným momentem v boji české šlechty proti Janu Lucemburskému.

Viola Těšínská prožila za svůj ne příliš dlouhý život dvě manželství, která mají jisté společné prvky. Vždy to bylo s příslušníky vysokých (v případě Václava III. nejvyšších) českých kruhů, obě trvala necelý rok a zůstala bezdětná a obě byla, respektive mohla být politicky motivovaná. Slovo „mohla“ je zde na místě, neboť o skutečných důvodech Violina prvního sňatku se dodnes vedou spory. Naproti tomu o politických motivech spojení s Petrem

z Rožmberka nikdo nepochybuje. Její osud se tak nikterak nevymykal z průměru osudů žen v obdobném společenském postavení. Byly, až na výjimky, pouhými figurami na šachovnici spleťtých politických zájmů a zápasů, aniž

bylo dbáno na jejich vlastní stanovisko. Jen některým z nich, jako byla Eliška Rejčka či uherská Kunhuta, se podařilo, někdy alespoň na čas, se z oněch pout předurčenosti vymanit. Viola Těšínská mezi ně nepatřila.

POZNÁMKY

- 1 Václav III. měl čtyři mladší sestry, kromě Anny, Elišky a Markéty to byla ještě nejmladší Anežka, které však roku 1306 byl pouhý jeden rok a nijak tudíž do sporů o český trůn nezasáhla.
- 2 Eliška Rejčka se roku 1306 již podruhé stala manželkou českého krále, když tento titul získal Rudolf Habsburský a po jeho smrti roku 1307 také podruhé královnou – vdovou. Roku 1307 byl českým králem zvolen manžel sestry Václava III. Anny, Jindřich Korutanský a Eliška Přemyslovna se roku 1310 stala ženou Jana Lucemburského.
- 3 Eliška Rejčka se po smrti Rudolfa Habsburského sblížila s nejmocnějším představitelem panského stavu v českých zemích – Jindřichem z Lipé a jejich soužití, které však nebylo korunováno sňatkem, trvalo až do Jindřichovy smrti v roce 1329.
- 4 Petr Žitavský se narodil patrně mezi lety 1260-1270 a v době Václavova sňatku ještě sice nebyl opatem zbraslavského kláštera, patřil však nepochybně k členům konventu. Je tedy dosti pravděpodobné, že se s Violou měl možnost i osobně setkat. Srv. Fiala, Zdeněk.: O kronice zbraslavské a jejích autorech. In: Zbraslavská kronika. Chronicon Aulae Regiae. Praha 1975, s. 9 ad.
- 5 Václav III. se oficiálně vzdal svých nároků na uherský trůn ve prospěch Oty Bavorského v říjnu 1305.
- 6 Srv. Palacký, F.: Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Díl 2. – Od roku 1253 až do roku 1403, 6. vydání. Praha.
- 7 Srv. Tomek, V., V.: Dějepis města Prahy. Díl 1., 2. vydání. Praha 1892, s. 480n.
- 8 Srv. Šusta, J.: Dvě knihy českých dějin. Kniha první: poslední Přemyslovci a jejich dědictví, 2. vydání. Praha 1926, s. 460n.
- 9 Srv. Hosák L.: Nové československé dějiny. Praha 1947, s. 73 nebo Krofta K.: Dějiny československé. Praha 1946, s. 57.
- 10 K pracím, které se o Viole nezmiňují, se řadí např. Fiala, Z.: Přemyslovské Čechy. Praha 1965 nebo Přehled dějin Československa I/1 (do r. 1526). Praha 1980.
- 11 Srv. Vaníček, V.: Velké dějiny zemí Koruny české, sv. 3.: 1250 – 1310. Praha-Litomyšl 2002
- 12 Srv. Prasek, V.: Dějiny knížectví Těšínského. Opava 1894, s. 90n.
- 13 Srv. Dvořák, R.: Dějiny Moravy. Kniha první. Od nejstarších dob až po vymření Přemyslovců (1306). Vlastivěda Moravská I. Země a lid. Brno 1899, s. 151.
- 14 Srv. Gaura, K.: Viola Těšínská a český král Václav III. Těšínsko, roč. 46, č. 3, s. 22 – 23, Bakala, J.: Středověké Těšínsko do roku 1450. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992, s. 20 nebo Žáček, R.: Dějiny. In. Těšínsko. 1. díl. Přírodní prostředí. Dějiny. Obyvatelstvo. Nářečí. Zaměstnání. Ostrava 1997, s. 43 – 44. Podrobněji k důvodům sňatku Václava III. s Violou též srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 197 – 204.
- 15 Srv. Češi a Poláci v minulosti I. Praha 1964.
- 16 Srv. Šebánek, J.: Slezsko a české země 9.-13. století. In.: Slezsko, český stát a česká kultura. Cyklus přednášek pořádaný Masarykovou univerzitou v Brně. Opava 1946. s. 27 – 41.
- 17 Srv. Jasiński, K.: Rodowód Piastów śląskich, tom III, Wrocław 1977, s. 123n.
- 18 Srv. Panic, I.: Księstwo cieszyńskie w średniowieczu. Studia z dziejów politycznych i społecznych. Cieszyn 1988, s. 41.
- 19 Srv. Kutrzeb, S. a kol.: Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400, tom I, Kraków 1933, s. 346.
- 20 Srv. Historia Śląska, tom I do roku 1763, część I do połowy XIV w. Wrocław 1960.
- 21 Srv. Historia Śląska, Wrocław 2002.
- 22 Srv. Korta, W.: Historia Śląska do 1763 rok., Warszawa 2003.
- 23 Srv. Bahlcke, J.: Schlesien und die Schlesier. München 1996.
- 24 Kromě Violy se z tohoto manželství narodili ještě dva synové – Vladislav a Kazimír. Srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 198.
- 25 Více o Měškovi Těšínském např. srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško. In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 197 – 204.
- 26 Srv. Jasiński, K.: Rodowód Piastów śląskich, tom III, Wrocław 1977, s. 123n.
- 27 Jak K. Jasiński poznamenává, termínem puella mohla být Viola označena jako dvanáctiletá (pokud bychom považovali r. 1293 za horní možnou hranici jejího narození) i jako dvacetiletá, pokud by se narodila r. 1285, je však nepravděpodobné, že by tak byla označována i v případě, že by věk dvaceti let výrazně překročila.
- 28 K tomuto odkaz srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 198.
- 29 Srv. Kronika zbraslavská. Chronicon aulae regiae. Praha 1952, s. 252.
- 30 Kromě jména Eliška uváděného v českém překladu Zbraslavské kroniky, je v literatuře nazývána též Alžbětou, tedy jinou variantou českého překladu latinského Elisabetha.
- 31 Srv. Kronika zbraslavská. Chronicon aulae regiae. Praha 1952, s. 509.
- 32 Srv. Jasiński, K.: Rodowód Piastów śląskich, tom III, Wrocław 1977, s. 123.
- 33 Kronika zbraslavská. Chronicon aulae regiae. Praha 1952, s. 253.
- 34 Zmínku o sňatku Violy s Václavem III. najdeme ve většině kronik ze 14. století, ať už se jedná o Kroniku Františka Pražského, Beneše Krabice z Weitmile nebo Přibíka Pulkavy z Radenína. Srv. Kroniky doby Karla IV. Praha 1987, s. 75, 180, 390.
- 35 Srv. Tomek, V., V.: Dějepis města Prahy. Díl 1., 2. vydání. Praha 1892, s. 481.
- 36 Srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško. In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 203.
- 37 Srv. Šusta, J.: Dvě knihy českých dějin. Kniha první: poslední Přemyslovci a jejich dědictví, 2. vydání. Praha 1926, s. 461.
- 38 Srv. Prasek, V.: Dějiny knížectví Těšínského. Opava 1894, s. 91 nebo Palacký, F.: Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Díl 2. – Od roku 1253 až do roku 1403, 6. vydání. Praha, s. 151.
- 39 I když neznáme kronikářova přesná životní data, víme, že zemřel v roce 1375. K tomu, aby mohl Violu spatřit ještě alespoň jako ženu Petra z Rožmberka a ocenit tak její kvality, musel by se narodit někdy na přelomu století a dožít se tak velmi účtyhodného věku přes 70 let.
- 40 Srv. Palacký, F.: Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Díl 2. – Od roku 1253 až do roku 1403, 6. vydání. Praha, s. 151.
- 41 Srv. Gaura, K.: Viola Těšínská a český král Václav III. Těšínsko, roč. 46, č. 3, s. 22 – 23, Žáček, R.: Dějiny. In. Těšínsko. 1. díl. Přírodní prostředí. Dějiny. Obyvatelstvo. Nářečí. Zaměstnání. Ostrava 1997, s. 43 – 44, Kutrzeb, S. a kol.: Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400, tom I, Kraków 1933, s. 346, Panic, I.: Księstwo cieszyńskie w średniowieczu. Studia z dziejów politycznych i społecznych. Cieszyn 1988, s. 41 nebo Vaníček, V.: Velké dějiny zemí Koruny české, sv. 3.: 1250 – 1310. Praha-Litomyšl 2002, s. 478.
- 42 Srv. Bakala, J.: První těšínský vévoda Měško. In: Universitas ostraviensis. Acta facultatis philosophicae, Historica 12-2005, s. 201-202.
- 43 Petr z Rožmberka se skutečně přiklonil na královu stranu a uzavřel s ním dohodu o podpoře proti komukoli, byť by to byli Petrovi bývalí spojenci.
- 44 Kronika zbraslavská. Chronicon aulae regiae. Praha 1952, str. 509.
- 45 Srv. Karel IV. Státnické dílo. Praha 2003, str. 193-194. Nutno ovšem poznamenat, že rozhodující příčinou skutečnosti, že k vtělení zmíněného zákazu došlo, byla spíše manželka Přemysla Otakara II. Kunhuta Uherská, jak vyplývá ze slov „když se již nejjasnější česká královna, když zemřel její manžel král a zanechal po sobě děti, budoucí nástupce v tomto království, spojila v druhém manželství s jakýmsi urozeným pánem dotyčného království, jaké při této příležitosti vznikly v království rozbroje a škody, jak se království rozštěpilo a jak mimořádně bylo poškozeno ...“. Navíc předpis je omezen na královny korunované a pomazané, což Viola zjevně nebyla.

Výstavba „josefínských“ kostelů na hukvaldském panství koncem 18. století

Jan Al Saheb

Církevní poměry v habsburském soustátí byly ve 2. polovině 18. století velmi podstatně ovlivněny reformami dvou osvícenských panovníků, Marie Terezie a jejího syna Josefa II., které hluboko zasáhly do struktury katolické církve. K obecně známým náleží zejména vydání tolerančního patentu a také hromadné rušení klášterů kontemplativních řádů. Obě výše zmíněné reformy však v tomto ohledu nebyly ani zdaleka jedinými. Mezi nezanedbatelné lze jistě zařadit také snahu obou osvícených panovníků zefektivnit působení katolické církve na věřící, k čemuž měla sloužit především hustší síť venkovských kostelů. V duchu osvícenského absolutismu nešlo v této souvislosti oběma panovníkům ani tak o prohloubení religiozity svých poddaných, ale spíše o zvýšení kontroly nad nimi, k čemuž byla obratně využita autorita v té době právě postátněné katolické církve.

Problém nízkého počtu farností a také filiálních kostelů v závislosti na rozloze a počtu „duší“ olomoucké (arci)diecéze znepokojoval panovníky konfesně absolutistického habsburského státu už od konce třicetileté války. Kořeny jejich obav lze spatřovat v tom, že všichni viděli v katolictví základní ideologickou oporu existence svého státu. Proto se nelze divit, že jedním z hlavních článků císařského nátlaku na olomoucké (arci)biskupy od časů vlády Josefa I. až do jeho radikálního jmenovce Josefa II. bylo

zřizování nových far a lokálních kaplanství, což v praxi znamenalo zmenšení církevně správních obvodů. V důsledku tohoto úsilí biskupů a státu v rozmezí let 1710-1770 došlo v olomoucké diecézi k nárůstu míst s vlastní duchovní správou ve srovnání s rokem 1710 o čtyřiatřicet procent.¹

K markantnímu zvýšení počtu nových farností a zejména lokálních kaplanství došlo teprve za vlády Josefa II. Tomu však bylo zřejmé, že pokud má plánovaná reforma církevní správy proběhnout hladce, musí nejprve zaměřit svou pozornost na vytvoření předpokladů k jejímu provedení. Největší překážkou byl až dosud nedostatek finančních prostředků, které se rozhodl císař získat zrušením kontemplativních klášterů, tedy krokem, k němuž se nikdy neodhodlala jeho matka, přestože už o této možnosti v roce 1755 zřejmě také přemýšlela. K rušení klášterů došlo hned na počátku Josefovy samostatné vlády. V březnu 1781 byla zrušena všechna závislost domácích klášterů na představených a klášterech zahraničních a všechny byly podřízeny domácím biskupům, v květnu pak následovala další restriktivní opatření.² Zásadní dekret vydal Josef II. dne 29. listopadu 1781. Na jeho základě měly být zrušeny všechny kláštery, které se nezabývaly vyučováním, vědeckou činností nebo péčí o nemocné.³ Nejprve provedly politické úřady soupisy příslušných klášterů a teprve 12. ledna 1782 bylo započato s jejich

*Pohled na Metylovice
Sbírka pohlednic
Muzea Beskyd ve F-M*

*Fryčovice
Sbírka pohlednic
Muzea Beskyd ve F-M*

postupným rušením, které trvalo po celou vládu Josefa II. Řeholníkům ze zrušených klášterů bylo ponecháno na vůli, zda budou působit v diecézní duchovní správě, nebo vstoupí do jiného domácího nezrušeného kláštera.

Majetek zrušených klášterů byl sekularizován „ve prospěch náboženství a lásky k bližnímu“. Ze jmění zrušených klášterů byl dne 28. února 1782 zřízen náboženský fond.⁴ Tímto krokem Josef II. překlenul dosavadní největší problém a brzdu stojící v cestě chystané restrukturalizaci církevní správy. Náboženský fond byl rozdělen na jednotlivé fondy dle zemí. Moravský náboženský fond měl posléze čistého jmění 10 140 000 tolarů. Ve prospěch náboženského fondu navíc musely platit zvláštní dávky i nezrušené církevní instituce a duchovenstvo, včleněna do něho byla také část výnosů mešních nadací, proti čemuž se zdvihla mezi kněžstvem vlna nevole. V roce 1788 dokonce Josef II. včlenil na Moravě do náboženského fondu také všechny lenní statky olomouckého arcibiskupství, které z něj byly vyňaty a navraceny až za Josefova nástupce Leopolda II.⁵ Prostředky z náboženských fondů použil Josef II. z největší části při patronacích u příležitosti zakládání nových farností a lokálních kaplanství, což bylo obvykle spojeno s financováním stavby nového kostela a mnohdy i fary nebo kaplanky a také při převzetí garance kněžských platů.⁶ Správu nad těmito fondy si podržel stát. Na Moravě a rakouském Slezsku se tak dělo prostřednictvím moravkoslezského gubernia se sídlem v Brně.⁷

Po zajištění financí přistoupil Josef II. k očekávané reformě církevní správy. Počátkem února

1782 přikázal krajským úřadům, aby přesně postihly počet duší a farností ve svých krajích. Dne 12. září téhož roku potom konečně vydal pravidla, podle nichž se měly nové farnosti a lokální kaplanství zřizovat. Měly vznikat všude tam: „...1.) Kde děti farnosti jsou odděleny vodou, vysokými horami a špatnou cestou v zimní době od své vlastní farnosti nebo tam stěží docházejí. 2.) Kde domy jedné farnosti jsou od sebe vzdáleny více než jednu hodinu cesty. 3.) Kde má obec přes 700 obyvatel. 4.) V místech, která již kostel mají a v staré době mívala vlastního faráře. 5.) Kde farář musí jít přes cizí farnost, aby splnil církevní povinnosti ke svým farníkům...“.⁸ Zakládání nových far a lokálních kaplanství se dělo plánovitě podle doporučení jak arcibiskupské konzistoře, tak krajských hejtmanů, kteří se řídili při zhotovování seznamů potřebných míst výše zmiňovanými pravidly. V období mezi lety

*Čeladná
– Cesta od nádraží, 1939
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska*

1780-1790 tak nově vzniklo na území olomoucké arcidiecéze celkem 126 lokálních kaplanství.⁹ Jak jsem již zmínil, zdokonalený systém farností měl sloužit nejen duchovní správě, ale dle panovníka samého především absolutisticko-osvícenskému státu. Nová beneficia se tak stala v souladu s jeho představami nejnižšími jednotkami státní správy a kněží byli do značné míry transformováni do role státních úředníků. Závislost kněžstva na státu byla zvýšena převzetím garance stálého platu, osvobozením duchovních od vojenské služby, ale také jejich cíleným „postátňováním“ v generálních seminářích.¹⁰

Na území hukvaldského panství mělo být na doporučení olomoucké arcibiskupské konzistoře a přerovského krajského úřadu zřízeno v polovině osmdesátých let 18. století celkem sedm nových lokálních kaplanství a jedna farnost, přičemž na stavbě potřebných budov měl různou měrou participovat náboženský fond. Konkrétně se jednalo o farnost v Kozlovicích a kuracie v Metylovicích, Čeladné, Ostravici, Fryčovicích, Palkovicích, Velkých Kunčicích (dnes Kunčice p. O.) a Lichnově.¹¹

V každé z těchto obcí však byly pro zřízení samostatné duchovní správy odlišné výchozí podmínky. K základnímu předpokladu pro vznik farnosti či lokálního kaplanství totiž náležela především existence kostela a také obydlí pro duchovního správce. Mimo to bylo panovníkem

nařízeno, že v každém místě s vlastní duchovní správou má být zřízena (pokud se zde již nenacházela) také škola a chudinský ústav. Jelikož obydlí pro duchovního pastýře i budovy škol a chudinských ústavů ve všech jmenovaných obcích scházely, musely tam být nově postaveny. Jinak tomu bylo v případě kostelů. Zatímco v Kozlovicích, Metylovicích, Fryčovicích, Palkovicích, Velkých Kunčicích a také Lichnově již tyto sakrální stavby existovaly a plnily funkci filiálních kostelů, zcela nově musely být vystavěny v horských obcích Čeladné a Ostravici.¹² Tak znělo původní rozhodnutí moravskoslezského gubernia v Brně. Nakonec však bylo přikročeno ke stavbě nového kostela také i v Lichnově.

Jelikož zřízení lokálních kaplanství v Metylovicích, Fryčovicích, Palkovicích, Velkých Kunčicích a Lichnově a farnosti v Kozlovicích po výstavbě obydlí pro kněze již nestálo nic v cestě, došlo v těchto obcích ke konstituování nových církevně-správních okrsků již v polovině osmdesátých let 18. století. Obyvatelé těchto obcí panovnické rozhodnutí rozšířit síť farností a lokálních kaplanství ve většině případů kvitovali s povděkem. Jejich postoj se nelze divit, pokud si uvědomíme, že tím byli zbaveni nejen „povinnosti“ docházet do vzdálených farních kostelů, ale především již nebyli nadále zatíženi odevzdáváním desátků původním farářům. A protože faráři i lokální kaplani

na nově založených, tzv. „josefínských“ beneficích, byli placeni prostřednictvím náboženského fondu státem, neměli rovněž právo na svých farnicích požadovat desátek. Zřejmě tyto důvody přiměly věřící ze vsi Metylovic, v čele s fojtem Františkem Šigutem a burmistrem Janem Kovalem, aby již dne 3. srpna roku 1784 se souhlasem olomouckého arcibiskupa Antonína Theodora, hraběte Colloredo Waldsee (1777-1811) zaslali „...*(j)ménem celej opce metylovskéj...*“ moravskoslezskému guberniu v Brně formální žádost o ustanovení nového církevně-správního okrsku při kostele Všech svatých v Metylovicích co možná nejdříve.¹³ V polovině září téhož roku dokonce Metylovičtí žádali gubernium, aby byl do Metylovic do doby, než bude zřízeno tamní lokální kaplanství, zapůjčen („*verliehen*“) frýdlantský kooperátor František Lacina. Gubernium však nebylo oprávněno o této věci rozhodnout a navíc by neměl kdo Lacinu vydržovat, a proto zůstala tato prosba nevyslyšena.¹⁴ Teprve 4. ledna 1785 byl ve Vídni vydán dvorský dekret, v jehož důsledku povolilo dne 19. ledna téhož roku moravskoslezské gubernium v Brně zřízení lokálních kaplanství v obcích Metylovice, Palkovice, Čeladná a Ostravice.¹⁵

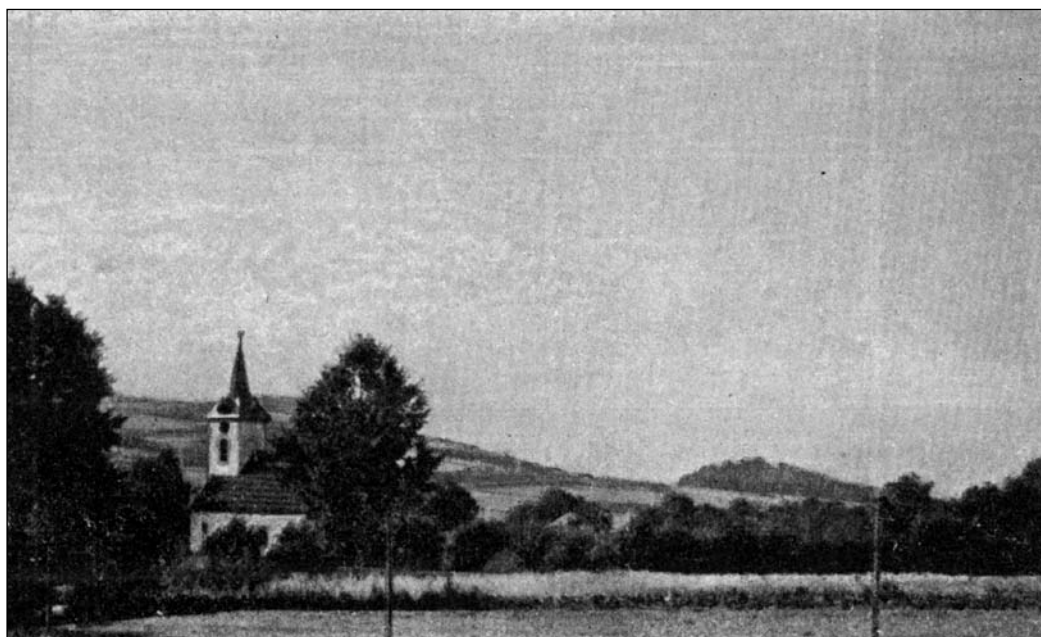
Velké problémy nastaly v souvislosti se zřízením lokálních kaplanství v obou obcích, kde dosud scházely kostely, tedy v Čeladné a Ostravici. Jelikož financování těchto sakrálních staveb mělo ležet téměř výhradně na bedrech náboženského fondu, rozhodlo moravskoslezské gubernium v Brně dekrety ze 4. a 14. října 1785, že stavby kaplanek (obydlí pro kněze) mají zajistit obě obce v plné výši pouze z vlastních zdrojů.¹⁶ Olomoucký arcibiskup dal ke stavbám obou kostelů svůj souhlas dne 11. listopadu 1785,

*Interiér kostela v Lichnově,
30. léta 20. století,
archiv OU Lichnov*

týden nato požádal kroměřížský stavební úřad¹⁷ o zakoupení stavebního materiálu, který měl být dodán z hukvaldského panství a zaplacen náboženským fondem. Koncem prosince 1785 pak zaslal hukvaldský hejtman Jan Bayer stavebnímu úřadu odhadované náklady na výstavbu čeladenského a ostravického kostela. Na každý z nich se mělo spotřebovat mimo jiné dva klafty stavebního kamene („*Mauerstein*“), tři tisíce dvě stě padesát fůr písku do malty v celkové hodnotě osmi set šedesáti dvou tolarů a velké množství kvalitních trámů a prken. Bayer také uvedl, že za zednické práce bude muset být zaplaceno nejméně dvanáct set třicet tolarů, za omítnutí a úpravu fasády dalších tisíc sedmasedmdesát tolarů a za tesařské a pokrývačské práce nejméně dvanáct set padesát devět tolarů.¹⁸

Dne 30. ledna 1786 pak arcibiskupský geometr inženýr Jan Antonín Grüenberg započal s vyměřováním staveb obou kostelů, které bylo dokončeno již koncem následujícího

*Kozlovice, pohled na kostel
Sbírka pohlednic
Muzea Beskyd ve F-M*

měsíce. Počátkem března již žádal gubernium, aby urychlilo dodání finančních prostředků z náboženského fondu na nákup potřebného materiálu, aby mohlo být neprodleně započato se stavbou obou sakrálních budov. Dne 13. března pak stavební úřad v Kroměříži převzal požadovanou částku a pět dní nato olomoucký arcibiskup, kardinál Antonín Theodor, hrabě Colloredo Waldsee povolil nakoupit dřevo ke stavbě z arcibiskupských lesů na hukvaldském panství. V průběhu následujícího měsíce roku 1786 pak povolil přerovský krajský úřad také nákup ostatního stavebního materiálu, jako cihel a lomového kamene.¹⁹ Již od počátku dubna probíhal na půdě kroměřížského stavebního úřadu konkurenční boj mezi jednotlivými zednickými mistry, kteří nabízeli své služby při stavbách obou kostelů. Vítězně nakonec z konkurzního řízení vyšel zednický mistr Jan Herberger, jemuž bylo vedení stavebních prací bez větších průtahů svěřeno.

Hrubé stavby kostelů v obou obcích byly dokončeny ještě v průběhu téhož roku, avšak ještě ani zdaleka nebyly připraveny, aby mohly sloužit svému účelu.²⁰ Během následujícího roku 1787 došlo k úpravám fasády a zčásti také interiéru obou sakrálních staveb, avšak postup stavebních prací byl zpomalován a mnohdy i zcela zastaven v důsledku zdoluhavých byrokratických jednání o dodání potřebného materiálu nebo financí.²¹ V průběhu roku 1787 již došlo také k částečnému vybavení interiéru obou kostelů, k čemuž bylo použito předmětů dodaných náboženským fondem ze zrušených klášterních kostelů a kaplí. Zatímco mobiliář kostela v Čeladné byl získán většinou z vybavení kostela sv. Jana Křtitele při bývalém františkánském

klášteře v Kroměříži, do Ostravice byla většina předmětů získána ze zrušené kaple augustiniánského kláštera ve Fulneku.²² Stavby obou kostelů byly dokončeny téměř současně, na jaře roku 1789.²³ Oba sakrální objekty byly pouze jednoduché, neklenuté a ve srovnání se staršími kostely velmi prosté. Jen fasádu průčelí zdobila plastika zpodobňující císařského orla. V Čeladné i Ostravici byly u nových sakrálních staveb zřízeny také hřbitovy, na které se ale pohřbívalo až po jejich vysvěcení. K tomu došlo teprve společně s benedikcí obou kostelů.

Ještě před dostavbou obou sakrálních budov se s neskrývanými obavami v listu z 25. července 1788 tázal olomoucké arcibiskupské konzistoře frýdlantský farář Antonín Wosmanský, do jehož farního obvodu Čeladná i Ostravice náležely, jak má postupovat při správě dvou nových lokálních kaplanství po vystavění kostelů a kaplanek v těchto obcích do doby, než budou tato beneficia obsazena vlastními lokálními kaplany. „...Kladu si otázku, zda je vůbec nutné, abych měl ve své farnosti tři nová lokální kaplanství, totiž Ostravici, Čeladnou a Metylovice. Jestliže budu muset spravovat nová dvě lokální kaplanství, zůstane můj farní kostel opuštěn („ecclesia deserta“), čímž bych musel zrušit ranní bohoslužbu ve Frýdlantě...“.²⁴

Zatímco v Čeladné byla v době dokončení stavby kostela obcí již postavena také kaplanka a nic tedy nebránilo faktickému ustanovení zdejšího lokálního kaplanství, v Ostravici nastaly průtahy se stavbou obydlí pro duchovního správce. V Čeladné proto došlo po předchozích žádostech k benedikci tamního kostela sv. Jana Nepomuckého místeckým děkanem a frýdlantským rodákem Ignácem Uhlářem už

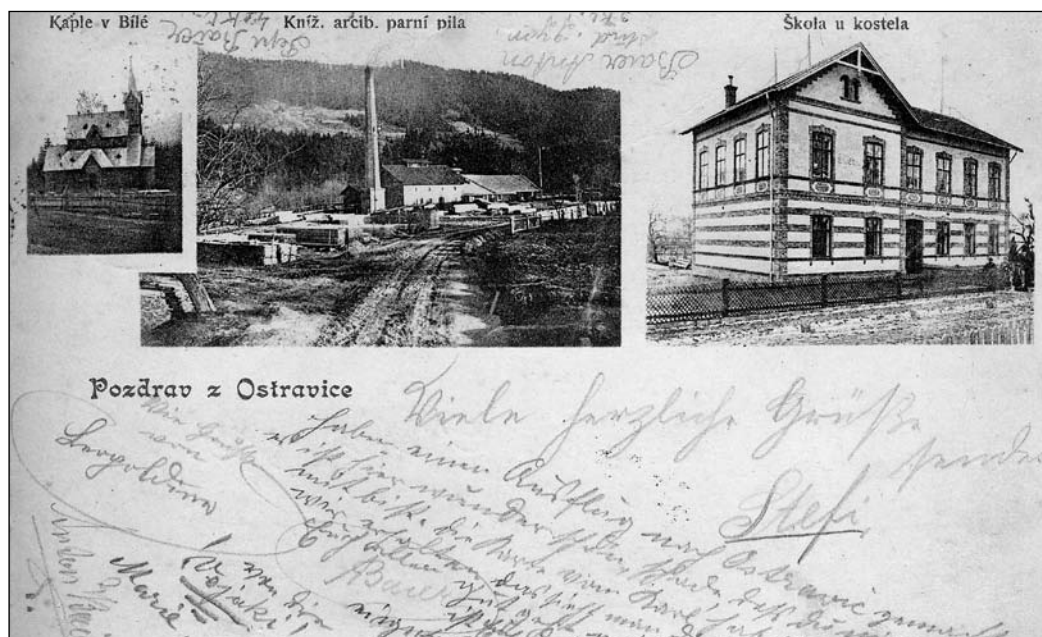
Pohled na Ostravici, 1957
Sbírka pohlednic Muzea
Těšínska

5. července 1789 („dominica infra octavam s. Joanni Baptista“).²⁵ Prvním zdejším lokálním kaplanem pak byl olomouckou arcibiskupskou konzistoří ustanoven bývalý cisterciák ze zrušeného kláštera ve Velehradě Melchior Kalivoda. Ten zde zůstal až do své smrti v roce 1797.²⁶

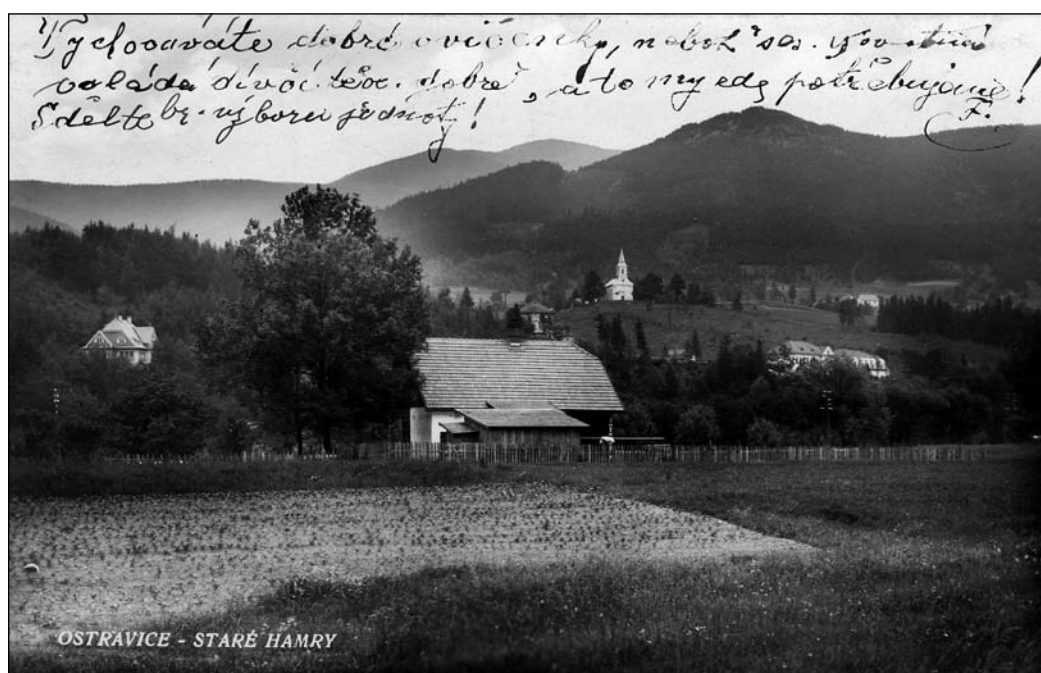
V důsledku výše zmíněných průtahů se stavbou kaplanky se v Ostravici ve srovnání s Čeladnou proces zřízení nového benefícia opozdil téměř o dva roky. Stavba obydlí pro kněze byla dokončena až někdy v letních měsících roku 1790, neboť až tehdy děkan Ignác Uhlář žádal konzistoř o povolení vysvětit tamní kostel. Zplnomocnění k jeho benedikci pak dostal koncem června téhož roku. Termín vysvěcení ostravického kostela byl stanoven na svátek sv. Prokopa, v neděli 4. července 1790, kdy

skutečně došlo k jeho vysvěcení, a to ke cti Nejsvětější Trojice.²⁷ Prvním zdejším lokálním kaplanem byl až dne 17. ledna 1791 jmenován Fabián Malata, který zde zůstal do roku 1800, kdy odešel coby farář do Ratají u Kroměříže.²⁸

Třetí lokalitou na území hukvaldského dominia v níž došlo v důsledku josefínských reforem k výstavbě zděného kostela byl Lichnov. Na rozdíl od obou výše jmenovaných obcí se zde již dávno před nástupem církevních osvícenských reforem nacházela dřevěná sakrální stavba, kostel zasvěcený apoštolům sv. Petru a Pavlu.²⁹ Ten se však již od poloviny 18. století nacházel ve velmi chatrném stavu. Dokladem jsou záznamy o jeho velmi častých a poměrně nákladných opravách. Například v březnu 1768 musela být z kostelních peněz vyčleněna suma

Ostravice
Sbírka pohlednic
Muzea Beskyd ve F-M

sedmdesát dva tolary a čtrnáct krejcarů „na opravování a upevnění dřevěné věže“. Stavební práce tehdy řídil tesařský mistr z Tiché, Šimon Mičulka.³⁰ Dva roky nato musel frenštátský farář, pod jehož jurisdikci tento filiální kostel spadal, žádat konzistoř o svolení nakoupit osmdesát kop šindelů a tři tisíce hřebíků „od krytí kostela“, což se opakovalo také v následujících letech.³¹ Stále stoupající náklady na údržbu lichnovského kostela společně se vznikem státní podpory církve ve formě náboženského fondu přiměly na jaře roku 1783 frenštátského duchovního správce Františka Gráfa, aby požádal příslušné církevní orgány o přezkoumání možnosti vystavět „*reaedificari*“ v Lichnově zcela nový kostel. Počátkem srpna téhož roku již obdržela olomoucká konzistoř zprávu příborského arcikněze Jana Šemberského a hukvaldského hejtmána Jana Matěje Bayera o stavu lichnovské dřevěné sakrální stavby. Kostel byl shledán v naprosto nevyhovujícím a dezolátním stavu a dle jeho mínění již nebylo ekonomické vydávat znovu a znovu další finanční prostředky na jeho opravu. Naopak Šemberský bez váhání podpořil myšlenku frenštátského faráře vystavět zde nový zděný kostel.³² Byl si však velmi dobře vědom toho, že stavbu nelze realizovat bez finančního přispění státu. V cestě tímto snahám nestál ani olomoucký arcibiskup Antonín Theodor, hrabě Colloredo – Waldsee, který naopak požádal o podporu patřičné státní instituce. Dekretem moravskoslezského gubernia v Brně pak bylo v roce 1786 rozhodnuto o výstavbě nového kostela také v Lichnově „...*praedic-tam ecclesiam de novo hanc aedificandam*...“³³ Mezi tím byl na podzim roku 1785 do Lichnova investován první lokální kaplan Matěj Benedikt

Tlach. Jelikož kaplanku zde postavili společným nákladem farníci a náboženský fond až v roce 1788, lze se domnívat, že až do té doby Lichnov spravoval excurendo z Frenštátu.³⁴

První kroky ke stavbě nového kostela učinil v srpnu 1786 z příkazu arcibiskupa geometr Jan Antonín Grünberg, když se ujal projektování této budovy. Ten zároveň ujistil přerovský krajský úřad o nutnosti nahradit stávající „shnilý“ kostel novým.³⁵ Mezi tím získali výběrovým řízením právo podílet se na tomto stavebním podniku zednický mistr Václav Görich z Příbora a tesař Pavel Bartel. Ti stanovili celkové předpokládané náklady na stavbu na sedm tisíc sedm set třiatřicet tolarů, které měl poskytnout z převážné většiny náboženský fond, pouze dva tisíce dvě stě pak mělo být dáno z kostelních peněz.³⁶ Liknavý přístup státních úřadů však záhy způsobil, že novostavba existovala dlouho pouze ve stavebních plánech geometra Grünberga. Z dochované korespondence s konzistoří se dovídáme, že nešťastný lokální kaplan Matěj Tlach jen do září 1786 urgoval dodání finančních prostředků již čtyři krát (!).³⁷ Teprve v roce 1792 bylo možno započít se stavbou³⁸, která byla dokončena o dva roky později, kdy došlo ke slavnostnímu vysvěcení nového kostela. Ten převzal patrocínium od svého dřevěného předchůdce, rozebraného ve stejném roce.

Po stránce právní byly všechny tři nové církevně-správní okrsky, lokální kaplanství v Čeladné, Ostravici i Lichnově, zabezpečeny v souladu s dvorským nařízením ze dne 26. června 1784 „...*nové fary a lokální kaplanové starým zauplna nepodrobené býti a v jurisdikci s nimi docela se srovnávati mají*...“.³⁹ Při zakládání nových beneficí vznášeli často

námítky faráři, jejichž farní obvody měly být zmenšeny ustanovením lokálního kaplanství, anebo vznikem nové farnosti. K protestům je vedly zpravidla obavy o zmenšení jejich dosa-
 vadního příjmu ze štolových poplatků, jejichž velikost byla přímo úměrná s počtem farníků. Aby byl jejich obavám učiněn konec a aby sami duchovní správci měli zájem na zmenšení svých farních okrsků bylo stanoveno, že kněží na nově vzniklých beneficiích neměli právo na štolové poplatky „...noví faráři pro sebe žádnou

štolu požívat, nýbrž takovou starým farářům poodevzdati mají...“.⁴⁰ Tímto opatřením byly dosavadní příjmy farářů na „starých farářích“ ponechány beze změny. Nebyly státem sice nijak omezovány, ale ani doplňovány na čtyři sta tolarů, což byla výše stálého platu farářů v nových beneficiích pod patronátem náboženského fondu. Farářům v původních beneficiích byla pouze dle nařízení ze 17. června 1786 náboženským fondem garantována nejnižší příjmová hranice ve výši tři set tolarů ročně.⁴¹

POZNÁMKY

- 1 Blíže viz: Zuber, Rudolf: Osudy moravské církve v 18. století I. Praha 1987, s. 184-187.
- 2 Kadlec, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin II. Praha 1991, s. 163.
- 3 Tamtéž, s. 163.
- 4 Vocelka, Karl: Österreichische Geschichte 1699-1815. Wien 2001, s. 376.
- 5 Dvořák, Rudolf: Dějiny markrabství moravského II. Brno 1906, s. 430.
- 6 Cornova, Ignác: Leben Josephs des Zweiten. Prag 1801, s. 158 a násl.
- 7 Moravskoslezské gubernium vzniklo na základě sloučení Moravy a Slezska v jediný správní celek dle dekretu z 15. března 1783. Viz: Schelle, Karel: Vývoj správy na Moravě a ve Slezsku. Brno 1991, s. 207. V celé habsburské monarchii bylo původních dvanáct zemských vlád přeměněno na šest zemských gubernií. Viz: Pollak, Walter: Tausend Jahre Österreich, Band I. Wien 1996, s.279.
- 8 Winter, Eduard: Josefismus a jeho dějiny. Praha 1945, s. 134, srovnej: Zlámal, Bohumil: Příručka českých církevních dějin VIII. Praha 1971, s. 80, poznámka č.2, Medek, Václav: Cesta české a moravské církve staletími. Praha 1982, s.270, Melmuková, Eva: Patent zvaný toleranční. Praha 1999, s.22, volněji také Kadlec, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s.166.
- 9 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále jen ZA v Opavě, pobočka Olomouc), fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc (dále jen ACO), kniha č. 121.
- 10 Blíže k instituci generálních seminářů viz: Drábek, Jan: Moravský generální seminář 1784-1790. Loštice 1946.
- 11 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Ústřední ředitelství arcibiskupských statků Kroměříž (dále jen ÚŘAS), inv. č. 9845, sign. E 34/5-2, č. k. 1255, fol. 1, 2.
- 12 Al Saheb, Jan: Církevní poměry v Ostravici od založení lokálního kaplanství do roku 1820. In: Práce a Studie Muzea Beskyd 14, 2004, s. 115 a násl., týž: Dějiny farnosti Frýdlant n. O. do konce 18. století. Ostrava 2005, s. 75 a násl.
- 13 Moravský zemský archiv Brno, fond B 2, gubernium, církevní záležitosti, inv. č. 1683, sign. P 22/64, č. k. 153, fol. 38.
- 14 Tamtéž, fol. 41.
- 15 „Es ist vermög Hofdekrets vom 4te laufenden Monats nicht nur die eigerathene anstellung eines Lokalkaplans in Czeladna und Ostrawitz statt des für den ersteren Orth vormahls angetragenen Pfarrers mit einem Kooperator genehmiget, sondern auch bewilliget worden, dass statt des nach Palkowitz mit zutheilung des Orths Metilowitz, samt einem Kooperator resolvirten Pfarrers an beenden Orthen ein Lokalkaplan angestellt werden möge, dahingegen hates von der eingeerathenen Zustimmung eines Kooperators für den ersteren als überflüssig ganz abzukommen. Davon Euer fürstliche Gnaden in Verfolg der diesorthigen zusicherung vom 9te Christmonats jüngsthin zu vollständiger Erledigung der über die Pfarreinrichtung in misteker Dekanate am 29te Wintermonats vorigen Jahres erstatteten Ausserung des Endes die Eröffnung geschiehet: damit diesselben hier nach die Konkurs Vorschläge zu Besetzung dieser vier neuen Lokalkaplanen ein zurichten wissen mögen. Ex consilio gubernii Moraviae et Silesiae Brunae die 19te Januarii 1785. Ludwig Graf Cavarini.“ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc (dále jen AO), inv. č. 3297, sign. E IV b 51/1.
- 16 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9845, sign. E 34/5-2, č. k. 1255, fol. 1, 2.
- 17 Blíže k této instituci viz: Roubic, Antonín: Správa statků olomouckého (arci)biskupství od 16. století. Sborník archivních prací 31, 1981, č. 2, s. 462-465.
- 18 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9845, sign. E 34/5-2, č. k. 1255, fol. 3, 4, 5, 6, 7 a 10.
- 19 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9845, sign. E 34/5-2, č. k. 1255, fol. 11, 12, 13, 14, 18, 19 a 21.
- 20 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 8877, sign. E 13/8-3, č. k. 1134, fol. 14. Informace v ostravické farní kronice, že se stavbou tamního kostela bylo započato až v roce 1788 se tedy nezakládá na pravdě. Viz: Kronika farnosti Ostravice, nestránkováno. Kronika uložena na Římskokatolickém farním úřadu v Ostravici. Tuto chybnou informaci přejal také Al Saheb, Jan: Církevní poměry v Ostravici od založení lokálního kaplanství do roku 1820. In: Práce a Studie Muzea Beskyd 14, 2004, s. 121.
- 21 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9845, sign. E 34/5-2, č. k. 1255, fol. 15, 16, 20, tamtéž, fond ÚŘAS, inv. č. 8877, sign. E 13/8-3, č. k. 1134, fol. 1, 10 a 13.
- 22 Ke zrušení obou klášterů viz: Rybička, Antonín: Přehled knihoven zrušených klášterů na Moravě a ve Slezsku. Časopis Matice moravské 19, 1895, s. 63-67, Peřinka František: Kroměřížský okres I, Vlastivěda moravská. Brno 1911, s. 227, Turek, Adolf: Publikace Vlastivědy moravské Fulnecko. Brno 1940, s. 174, 178, 197 a 200, Svátek, Josef: Františkáni v Kroměříži. In: Studie muzea Kroměřížska 89, 1989, s. 132-133.
- 23 Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Frýdek-Místek, fond Děkaný úřad Místek (dále jen DÚM), inv. č. 1, tamtéž, fond Farní úřad Ostravice, inv. č. 77, Zemský archiv v Opavě, fond Sběrka matrik severomoravského kraje, inv. č. 1729, sign. M IX 2.
- 24 SOKA Frýdek-Místek, fond DÚM, inv. č. 122, č. k. 25, fol.36.
- 25 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, sign. B 4, č. k. 563, tamtéž, fond AO, inv. č. 1173, sign. Ba 109, č. k. 302, fol. 2, SOKA Frýdek-Místek, fond DÚM, inv. č. 132, č. k. 30, fol. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, tamtéž, fond DÚM, inv. č. 1.
- 26 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, kniha č. 120, fol. 71, SOKA Frýdek-Místek, fond DÚM, inv. č. 132, č. k. 30, fol. 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19 a 20, tamtéž, fond DÚM, inv.č.1.
- 27 SOKA Frýdek-Místek, fond DÚM, inv. č. 1, tamtéž, fond DÚM, inv.č.86, sign. V, č. k. 5. V literatuře viz: Al Saheb, Jan: Církevní poměry..., s. 123.
- 28 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, kniha č. 120, fol. 323, v literatuře viz: Al Saheb, Jan: c. d., s. 141-142. Ke sporům Fabiána Malaty se sousedním lokálním kaplanem z Borové o duchovní správu v oblasti Starých Hamer viz: Al Saheb, Jan: Církevní spory o oblast Starých Hamer. Těšínsko 2004, č. 3, s. 1-5.
- 29 Pokud bychom měli být zcela pregnantní, v Čeladné stával malý dřevěný kostel již ve 30. letech 18. století, avšak krátce nato za bližší neznámých okolností zanikl. Viz: Al Saheb, Jan: Zaniklý dřevěný kostel sv. Filipa a Jakuba v Čeladné. Těšínsko 2005, č. 4, s. 16-20.
- 30 Mezi náklady na tuto opravu figurují např. „na podešvy tej věže čtyry dubový na 2 střevice široký trámy, dva na 3 sáhy a na 2 střevice , další dva na 2 sáhy a 2 střevice. Od přivezení těch dvauch dubových stromů na půl míle země ze zapřeženými 10 koňmi 3 tol., od přivezení druhých dvauch dubů něco blíž 2 tol., od vyholcování, stínání a na čisto otesání těch 4 kusů dubových třem tesařům za 4 dně 3 tol., 36 kr.“ dále bylo třeba zaplatit za „přivezení železa z frýdlantských hamrů na velkau míli země 36 kr., od vzdělání toho železa kováři 1 tol., 40 kr., za 1 kopu desek na pobíjení tej věže 9 tol., třem tesařům za 10 dní jejich velké práce 12 tol. a desíti ustavičným nádeníkům za 10 dní 20 tol.“. Viz: ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, sign. G 1, č. k. 4615, fol. 110, SOKA Nový Jičín, fond Farní úřad Lichnov (dále jen FÚL), inv. č. 4, sign. II c.
- 31 V roce 1780 bylo na pokrytí díravé střechy nakoupeno 1000 šindelů a stejný počet hřebíků. SOKA Nový Jičín, fond FÚL, inv. č. 4, sign. II c.
- 32 „...dass diese Kirche nothwendig von neuen gebaut werden sollte, in dene die Reparation lauth bey liegenden Zimmermanes überschläge 332

- klafter Holtz...“ Viz: ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9862, sign. E 34 /9-3, fol. 2, 3. Tamtéž, fond ACO, sign. G 1, č. k. 4615, fol. 114.
- 33 „...petitis parochi Frankstadiensis Francisci Graff, quod in structuram nova ecclesiae filialis Lichnoviensis sub inspectione archipresbyteri Priboriensis et prefecti oeconomiae domini nostri Hochvaldensis 2131 fl. erga documentata ratiocinia successive expendere possit...quoniam autem perhibente inflexa copialiter epistola regii d(omi)ni capitanei circuli Preroviensis inclytum caesareo-regium Moraviae et Silesiae gubernium decrevit praedictam ecclesiam de novo hanc aedificandam...“ ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, sign. G 1, č. k. 4615, fol. 116. Tamtéž, fond ÚŘAS, inv. č. 9862, sign. E 34 /9-3, fol. 15, 23, 26, 27, 29.
- 34 SOKA Nový Jičín, fond Děkaný úřad Příbor (dále jen DúP), inv. č. 87, č. k. 23. Též ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Hukvaldy, inv. č. 1302, č. k. 227.
- 35 „...superveniens serius geometra suae rev(erendissimae) celsitudinis domini de Grünenberg custransque, fabricam ecclesiae huius repiet, quod haec structura putridorum lignorum tam sumptuosum reparationem vel ex eo non mercatur cum ductum ex integro novum superie pori debet et saepius ad huc in futurum occurrentes quismodi reparationes sensim totam substantiam ecclesiae absumerent...“. SOKA Nový Jičín, fond DúP, inv. č. 87, č. k. 23.
- 36 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ÚŘAS, inv. č. 9862, sign. E 34/9-3, č. k. 1256, fol. 43, 48.
- 37 „...cum ecclesia Lichnoviensis ruinam proxime minetur, ideoque moram ulteriorem protrahere non valeo quin meam petitionem humillimam apud hanc de reverendissimam instantiam pro gratioso consensu novae erigendae concedendo non inter pronerem consensus ab inclyto caesareo gubernio in manu aeconomiae praefecti iam adest, quam actissimam gratiam dum me optentur spero, in reverendissima subiectione emorior...“. ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond ACO, sign. G 1, č. k. 4615, fol. 119.
- 38 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Velkostatek Hukvaldy, inv. č. 1302, č. k. 227. Také SOKA Nový Jičín, fond FúL, inv. č. 4, sign. II c. „...Vermög hoher gubernial Verordnung sind zum Bau der neuen Kirche an der lichnauer kirchen Kassa zu erhöhen angedi(...)en und so hin auch bereit durch den hochwalder Herrn Kastner als Bauführer voraus gabet worden...“
- 39 SOKA Frýdek-Místek, fond Farní úřad Metelovice (dále jen FúM), inv. č. 96, sign. X b.
- 40 Rozumí se tím štolové poplatky vybrané pouze od starousedlíků, od obyvatel nově příchozích (po zřízení lokálních kaplanství) už štolu náležela kněžím, spravujícím tato nově ustanovená beneficia. Viz: SOKA Frýdek-Místek, fond FúM, inv. č. 96, sign. Xb.
- 41 Zlámal, Bohumil: c. d., s. 81.

Činnost polských politických stran na československém Těšínsku v roce 1938

III. část

Ivo Baran

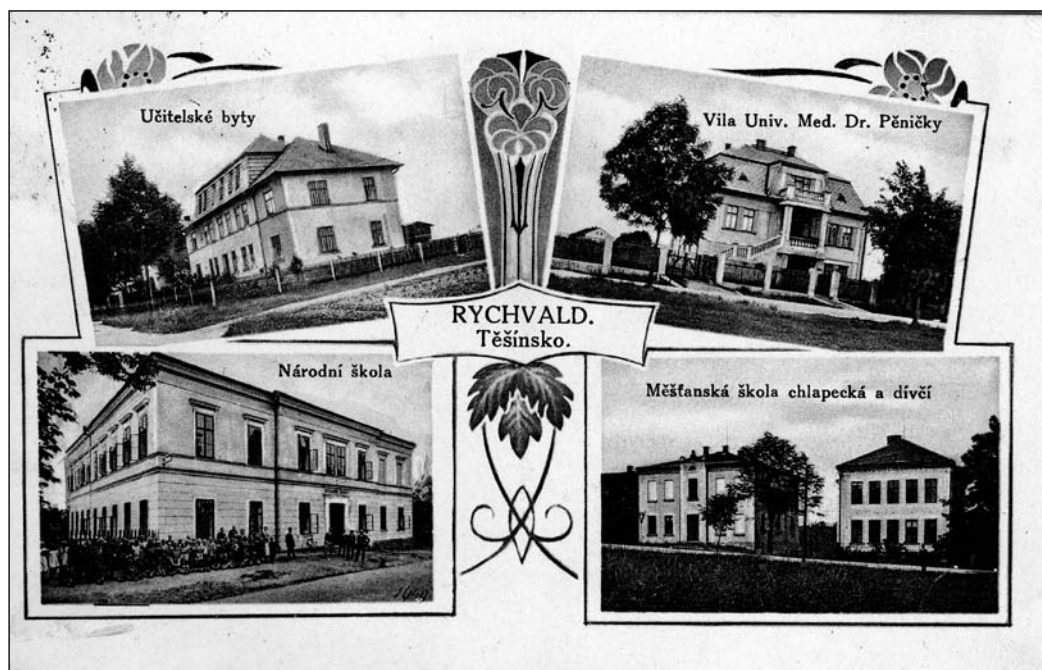
Agitace Związku Polaków pokračovala i po skončení obecních voleb. 16. června se uskutečnily v Jablunkově, Trinci, Horní Suché a Německé Lutyni sjezdy polské mládeže, blízké ZPwCz. Sjezdy byly početně navštíveny a byly zde pronášeny radikální projevy. Mládež však mezi účastníky netvořila většinu, převažovali lidé středního věku a také řečníci prý nebyli z řad mládeže. „Šlo zde v první řadě o agitaci pro tzv. autonomii, agitaci před školními zápisy a o radikálníčení před jednáním Poláků s ministerským předsedou dr. Hoďžou.“ Na sjezdu v Trinci mluvil Paweł Cymorek, který si stěžoval na údajnou diskriminaci Poláků v Tříneckých železárnách a čechizaci dříve zcela polského Třínecka. „Ke všemu, co je jen poněkud lepší, ať se již jedná o práci nebo o výdělek, je žádána česká legitimace. Těto nespravedlnosti je nutno zabránit a dosáhnout toho, aby i na polské legitimace byl brán zřetel.“¹

V Jablunkově měl hlavní projev Gustav Taraba, který se zaměřil hlavně na národnostně indiferentní obyvatele: „Své požadavky musíme předložit i našim bratrům, kteří jsou často již podle samého jména Poláky, figurují na různých místech nikoliv jako za Poláky, nýbrž jako cizí. Jestliže 19 letý Polák neznající jiného jazyka než svůj mateřský praví, že není Polákem, je to proti

přirozenému řádu věcí jak by kráva za koně se prohlašovala... Nechceme nikoho z cizího stáda, ale nedáme nikoho z našeho stáda, aby proti nám pak pracoval jako zrádce svého národa. Chceme bojovat čestně, ale proti zrádcům čestně bojovatí nebudeme. Porozumíte tomu na konci školního roku.“²

Nejmohutnější shromáždění proběhlo v Horní Suché za účasti 1 500 osob. Svolavatelem i hlavním řečníkem byl vůdce ZOMP Emanuel Guziur. Ten se ve svém projevu nejprve věnoval organizačním věcem a nabádal polské spolky, aby své akce pořádaly společně, protože samostatné podniky jednotlivých spolků jsou často velmi ubohé. To prý není důstojné jejich členstva, které je uvědomělejší než Češi, kteří se různých oslav účastní za chlast a pivo. Pak přešel k obecnějším otázkám a tvrdil, že staré Rakousko muselo přiznat Těšínsku polský charakter, ale po jeho rozdělení „ukovali čeští šovinisté pekelný plán úplného vyhubení polského lidu na základě drzé teorie o popoštěných Moravcích“. Pak obvinil SMOL, že nastavěla spoustu českých škol-palců v čistě polských oblastech, a uloupila tak tisíce polských dětí polským školám. Guziur požadoval, aby polští rodiče posílali své děti pouze do polských škol a kritizoval případy, kdy v některých rodinách

Rychvald,
kolem r. 1930
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska

„rodičové posílají své děti jedno do polské, druhé do české a třetí do německé školy, z čehož vzniká opravdová rodinná Společnost národů“. Má-li dojít k česko-polskému sblížení, musí zmizet všechny české školy, které zde před válkou nebyly a stejně tak musí být splněny všechny ostatní polské požadavky. „Přichází doba, kdy my budeme rozhodovat ve školách, na šachtách, v hutích a na úřadech... Domáháme se odstranění oněch učitelů z polských škol, kteří se ze známých příčin dali úplně do služeb Čechů.“ Na adresu přítomného policejního pozorovatele Guziur poznamenal, že na přednášky a večírky polských osvětových komisí jsou často vysíláni policejní agenti, kteří nemají dostatek inteligence a vzdělání, aby mohli posoudit řeč polských činitelů se středoškolským či akademickým vzděláním. „Policejní agenti častokrát ve své šovinistické zaslepenosti nebo ve služebním patolízalství úmyslně podávají nepravdivé a zkreslené zprávy o průběhu našich akcí.“ Policejní pozorovatel Guziura několikrát napomenul, ale ten se svými invektivami skončil až tehdy, když mu policista pohrozil rozpuštěním schůze. Přítomní dávali najevo nespokojenost se zákroky policejního úředníka bušením, dupotem, křikem a také voláním „Podać go tu, tego komisarza!“. Když Guziur skončil, ujal se slova ing. Jan Heczko z Třince. Ten pokračoval v podobném stylu a tvrdil, že ústavní práva Poláků zůstávají pouze na papíře a vyzýval přítomné, aby každý z nich získal alespoň jedno dítě z české školy do polské. „Vás ženy a dívky vyzývám, aby jste nepohrdaly polským dělníkem, který má mnohdy větší inteligenci než akademický zaprodanec. Svůj vděk vůči své svaté národní povinnosti můžete projevit při zápisech do škol, zvláště zůstanete-

li věrni zásadě: Polské dítě do polské školy.“ Na závěr znovu promluvil Guziur a prohlásil, že polský lid již nevěří na sliby a jeho jediným a nekompromisním požadavkem je autonomie. „Způsob zacházení s polskou menšinou nečiní nás závaznými, abychom se zúčastňovali jubilejních oslav dvacetiletého trvání tohoto státu. K uctění památky padlých v roce 1863 postavíme i my pomník padlých v boji za Slezsko. Vytrváme a zvítězíme.“³

Na sjezdu v Německé Lutyni hovořili k 600 přítomným poslanec L. Wolf, kněz Kołtuń ze Stonavy a Adam Gajdzica z Českého Těšína. V krátkém úvodním projevu poděkoval Wolf přítomným za účast a zdůraznil, že polský lid chce zůstat v Československé republice, ale dožaduje se svých lidských i ústavních práv. Kněz Kołtuń pak přítomné žádal, aby překlenuli drobné náporové rozdíly a sjednotili se pod velkou ideou Polska. Nejostřejší projev měl Adam Gajdzica, který si stěžoval na neustálou čechizaci, jež se měla projevovat především ve školství a vyzýval přítomné, aby své děti posílali pouze do polských škol. Poláci se prý nemohou účastnit oslav dvacetiletého trvání republiky, protože jsou jim neustále upírána jejich práva. Prohlásil, že si přeje dorozumění ČSR s Polskem, ale to nebude možné, dokud polská menšina nezíská autonomii. Autonomie podle Gajdzicy znamenala, že „na poštách, v úřadech, na obcích, na dolech bude v popředí vždy polský člověk, a pak, jako host, druhý občan. Přátelství s Polskem dává větší záruku než všechna opevnění a spojenectví s Ruskem.“ Řečník byl neustále přerušován spontánním potleskem posluchačů, zejména když žádal likvidaci českých organizací a spolků na Těšínsku.⁴

Orlová, základní polská škola
a evangelický kostel, 40. léta
20. století
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska

Celkově PŘČT soudilo, „že v polských kruzích je pozorovati vzrůstající radikalismus, podporovaný hlavně mladšími lidmi, v čele s profesorem Emanuelem Guziurem a Józefem Bergerem, jemuž bude nutno příslušně čeliti, event. zákazem některé schůze, resp. rozpuštěním schůze. Pak dr. Leon Wolf si chce hráti na jakéhosi „Führera“ Poláků, ale celkem lze říci, že jeho vedoucí postavení je jen na papíře a hlavními činiteli v řadách Poláků na čsl. Těšínsku jsou Emanuel Guziur a Józef Berger. Kdyby dr. Wolf nebyl poslancem, tedy by se o něm mluvilo velmi málo.“⁵

Po skončení obecních voleb se hlavní zájem polských představitelů soustředil na zápisy do škol, které se konaly ve dnech 23.-24. června. Polští činitelé chtěli ukázat, že se zastavil úbytek dětí v polských školách a jejich počet naopak narůstá. Podle tvrzení policie agitovali Poláci velmi živě, na rozdíl od Čechů, kteří prý neagitovali skoro vůbec. Polští agitátoři si prý navíc všímali výhradně polských dětí, zapsaných do českých škol, zatímco polské děti, které navštěvovaly německé školy a kterých bylo ve Svibici, Českém Těšíně, Fryštátě i Třinci hodně, zcela ignorovali. Polští komunisté také prohlašovali, že své děti dají raději do české školy než do „zfašizované“ školy polské.⁶

Na veřejné schůzi ZPwCz 19. června v Českém Těšíně vybízel Józef Berger polské rodiče, aby se nezalekli teroru českých šovinistů a zapsali své děti do polských škol. Tvrdil, že polské děti byly terorem donuceny k odchodu do českých škol, a proto musí být vráceny do škol polských. Pateticky líčil jak strašný tento teror musel být, když z 23 000 dětí v polských školách před 18 lety zůstalo dnes pouze 9 000.

Stejně bojovně mluvil L. Wolf, který prohlásil, že dnes už Poláci neprosí o slitování, ale kladou kategorické požadavky a neustanou, dokud si je nevybojují.⁷

Výzvy k získání co největšího počtu žáků pro polské školy se na schůzích ZPwCz neustále opakovaly. Také polský tisk, Dziennik Polski stejně jako Robotnik Śląski, byl plný výzev polským rodičům, aby se nenechali zastrašit nátlakem českých šovinistů a zapsali své děti do polských škol.⁸

Podle hlášení PŘMO z 28. června byla předzápisová agitace, stejně jako agitace před volbami a předchozí náborová kampaň ZPwCz, doprovázena šeptanou protičeskou „Flüsterpropagandou“, která prý byla systematicky šířena agenty z ústředí ZPwCz. Ti měli šířit zprávy, že čsl. Těšínsko bude připojeno k Polsku a zastrašovat tak národnostně indiferentní obyvatelstvo. Dr. Wolf měl také prohlásit, že jednání premiéra se zástupci SdP nepovede ke kladnému výsledku a tudíž nebudou splněny ani polské požadavky. Je prý proto třeba se připravit na další boj o autonomii.⁹

Celkem bylo do národních škol v obvodu českotěšínského policejního ředitelství ve školním roce 1937/38 zapsáno 27 489 dětí, z nichž české školy navštěvovalo 17 116 dětí, polské 8 341 dětí a německé 2 032 dětí. Pro školní rok 1938/39 se do těchto škol zapsalo 26 590 dětí, přičemž do škol českých se zapsalo 16 007 dětí, do polských 8 590 dětí a do německých 1 993 dětí. Počet žáků polských škol tedy mírně vzrostl, i když zdaleka ne tolik, aby se naplnila očekávání polských představitelů. Podle PŘČT „školní zápisy dokázaly jasně, že čsl. Těšínsko není polské a že polský požadavek autonomie

nelze bráti vážně.“¹⁰ DP soudil, že „wiele rodziców chętnie zmieniło by swą wolę, lecz troska o pracę i chleb nie zezwala na to, aby postąpili według swej woli“.¹¹

KP už v této době fungoval spíše jen formálně a k důležitým rozhodnutím docházelo ve vedení ZPwCz. K jednáním do Prahy měli být vysláni dr. Leon Wolf, pastor J. Berger, J. Badura a F. Götze z Karviné. Proti účasti Götzeho vystoupil E. Guziur, který jej obvinil z toho, že je ve vleku karvinského starosty Antonína Krůty a tudíž národně nespolehlivý. Guziur požadoval, aby se místo Götzeho stal členem delegace funkcionář ZOMP, což však vedení ZPwCz odmítlo, jelikož formálně mohl jednat s vládou pouze KP a nebylo možné do Prahy vyslat zástupce organizace, která v něm vůbec nebyla zastoupena. Vedení Związku Polaków udržovalo také kontakty s SdP. V Českém Těšíně jednala 21. června v hotelu Polonia šestičlenná delegace ústředí SdP se zástupci ZPwCz. Porady se týkaly volby starostů v Třinci a ve Fryštátě. Zástupci SdP navrhovali, aby se v jednom z těchto měst stal starostou Němec, ale dr. Wolf byl ochoten ponechat SdP pouze funkci náměstka starosty. Zástupci Związku zamítli také další návrh SdP, aby se ve funkci starosty Polák a Němec po třech letech střídali. K dohodě však prý nedošlo hlavně proto, že SdP požadovala od zástupců ZPwCz závazné prohlášení, že budou v městském zastupitelstvu hlasovat pro zřízení německé měšťanky v Třinci. Podle informací policejního ředitelství tak porada skončila bez výsledku.¹² V Českém Těšíně se při obecních volbách pro rozdělení mandátů v druhém skrutiniu spojil ZPwCz s SdP, což vyvolalo v českých kruzích velké rozhořčení. V Třinci byl 22.

července zvolen starostou obchodník Jan Kajzar za ZPwCz a jeho náměstky se stali Jan Pilař za české strany a Alois Matloch za SdP.¹³

25. června odjela do Varšavy delegace, složená z Karola Bergera (bratr J. Bergera a funkcionář MSz), E. Potysze, P. Kubisze a A. Gajdzicy. Delegace měla informovat polské ministerstvo zahraničí o průběhu voleb a situaci na Těšínsku. Předmětem jednání bylo také rozšíření polských aktivit na Frýdecko a částečně i Hlučínsko. Existovaly totiž obavy, že v případě rozdělení ČSR si Německo bude Těšínsko nárokovat, čemuž mělo zabránit utvoření místních organizací ZPwCz na Frýdecku až po Ostravici, což by před mezinárodní veřejností dokumentovalo polskost tohoto území.¹⁴ Ve dnech 28.-30. června byl v Zakopaném uspořádán kurs, který měl připravit polské agitátory pro práci na Frýdecku.¹⁵

29. června přijal premiér Hodža k jednání představitele ZPwCz dr. Wolfa a K. Jungu. Vzhledem k tomu, že oba činitelé byli přijati odděleně, a že o Jungově účasti na jednání polský tisk vůbec neinformoval, objevily se v českém tisku zprávy o neshodách ve Związku Polaków. 3. července byl proto K. Junga nucen uveřejnit v DP prohlášení, že mezi politikou jeho a KP nejsou žádné rozpory. Podle informací PRČT se však Junga ve skutečnosti stranil politického života a téměř úplně ignoroval podniky, pořádané ZPwCz.¹⁶

8. července se dr. Wolf v Praze setkal s představitelem SdP v čele s K. H. Frankem. Cílem jednání bylo dosáhnout společného stanoviska vůči národnostnímu statutu, připravovanému vládou. To se však nepodařilo a rozhovory byly přerušeny.¹⁷

*Dívčí třída v Orlové
30. léta 20. století
Sbírka fotografií
Muzea Těšínska*

10. července proběhla v Novém Bohumíně za účasti 250 osob veřejná schůze ZPwCz. Projevy zde měli dr. František Bajorek a Gabriel Ogrocki. Proslovy se týkaly postavení Poláků v ČSR a opakovaly tradiční polské argumenty. Dr. Bajorek tvrdil, že české organizace odnárodňují polský lid a úřady jim v tom pomáhají. Poláci si prý mnoho slibovali od deklarace z 18. února 1937, ale opět se ukázalo, že šlo jen o plané sliby. Žádná menšina v ČSR prý není utiskována tak jako Poláci, protože jen na Těšínsku byla při sčítání lidu zavedena kategorie Šlonzáků. Polský lid na Těšínsku čítá 250 000 osob a stojí na výši kultury, což mu dává právo na autonomii. Na závěr své řeči dr. Bajorek prohlásil, že bude-li národnostní statut obsahovat pouze ta ustanovení, o kterých informoval tisk, Poláci jej odmítnou jako zcela nedostatečný. Pak promluvil G. Ogrocki, který znovu vyzýval k přistoupení do Związku Polaków, ve kterém podle něj měl být každý Polák starší 18 let. Při letošním zápisu přestoupilo prý do polských škol 450 dětí, což je však jen zlomek skutečného počtu polských dětí v českých školách. „*Poláci na Těšínsku žádají práci a chleba. Do závodů a továren nacpalo se plno přivandrovalců, aby se zde na těšínské zemi živili. Přišla-li krize, tu všichni přivandrovalci v závodech zůstali a jen Poláci byli z práce vypovězeni*“. Následovalo napomenutí ze strany policejního pozorovatele, na které reagovali přítomní křikem, dupotem a voláním, aby Ogrocki mluvil dál, že mluví pravdu. Ogrocki pokračoval a prohlásil, že národnostní statut musí zaručit navrácení všech polských dětí z českých škol do polských a vše musí být na Těšínsku přivedeno zpět ke stavu z r. 1919. Řečník byl za své výroky

ještě několikrát napomenut, a tato napomenutí vyvolala pokaždé hlasité protesty publika. Na závěr schůze byla přijata rezoluce, která se solidarizovala s požadavky ZPwCz a požadovala autonomii, vycházející ze stavu před rozdělením Těšínska. Rezoluce také vyjadřovala pobouření nad častými konfiskacemi Dziennika Polského.¹⁸ DP byl skutečně často konfiskován. 16. července tento list téměř s hrdostí konstatoval, že mu bylo od 1. ledna konfiskováno celkem 169 článků.¹⁹

27. července schválila vláda novou verzi národnostního statutu, tzv. druhý plán. Polský konzulát i představitelé polské menšiny jej však pokládali za nedostatečný a odmítli jej. Základem polských požadavků byla autonomie, založená na návratu ke stavu z r. 1918.²⁰

7. srpna uspořádal ZPwCz veřejnou schůzi v Německé Lutyni, na které hovořili redaktor Jarosław Waleczko a Adam Gajdzica. Waleczko prohlašoval, že Poláci na Těšínsku jsou mostem mezi Polskem a ČSR, ale dokud neskončí český útlak, nebude shoda mezi oběma státy možná. Shodě prý brání čeští šovinisté, kteří tlačí polské děti do českých škol. Důkazem toho, že jsou Poláci utlačováni, mělo být podle Waleczka to, že si stěžují, neboť „*člověk, který není bit, nekřičí*“. Premiér Hodža přislíbil splnění našich požadavků, což dokazuje, že náš boj je spravedlivý a jsme utlačováni. Podobně mluvil i Gajdzica, který zpochybňoval vojenskou sílu SSSR a tvrdil, že jedinou oporou pro Československou republiku může být Polsko. Spojenectví s Polskem však bude možné pouze tehdy, dojde-li k nápravě křivd, způsobených polské menšině v ČSR. „*Nechť nastane opět situace z roku 1918. Máme zde lidi svých sdostatek všude,*

Škola v Dolní Lomné,
kolem r. 1930
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska

Jablunkov, vlevo budova věznice a soudu, základní škola s polským jazykem vyučovacím, kolem roku 1950, foto Karel Kaleta
Sbírka pohlednic Muzea Těšínska

a nepotřebujeme zde nikoho odjinud. Ti lidé co sem přišli, ať se vrátí domů.“²¹

Robotník Śląski byl ve svém tónu umírněnější než DP či představitelé Związku Polaków, ale i on byl přesvědčen, že příčinou neshody mezi ČSR a Polskem je útlak polské menšiny na Těšínsku. RŚ obviňoval československou vládu ze zdržovací taktiky a neochoty k větším ústupkům polské menšiny. Tvrdil, že polští socialisté chtějí získat mezi Poláky co nejvíce upřímných a oddaných bojovníků za republiku. K tomu však prý potřebují od Čechů důkazy upřímnosti a dobré vůle, ne ve slovech, ale v činech, aby je mohli předložit svým stoupencům.²²

Ne všichni činitelé PSPR však s takto kritickým stanoviskem vůči vládě souhlasili. Bývalý redaktor RŚ Kotarba se na protest proti takovéto politice vzdal všech funkcí ve straně a nastoupil zdravotní dovolenou. Své rozhodnutí odůvodnil svým nesouhlasem s politikou J. Badury, který prý je zcela ve vleku ředitele polského gymnázia P. Felikse a ve straně provádí politiku Varšavy a ZPwCz.²³

25. srpna přijal lord Runciman poslance Leona Wolfa, který mu předal memorandum o situaci polské menšiny v ČSR. Wolf dále Runcimanovi sdělil, že polská menšina již nevěří v možnost svého zrovnoprávnění v rámci stávajícího správního systému a domáhá se proto plné autonomie. Wolf také zdůraznil, že polská menšina očekává poskytnutí stejných práv, jaká budou udělena kterékoli jiné menšině a v případě jakékoli diskriminace by musela polská menšina svoji dosavadní taktiku přehodnotit. To znamená, že požadavek autonomie by byl zaměněn za požadavek odtržení od Československa.²⁴

DP stále zdůrazňoval, že hlavní polské požadavky dosud splněny nebyly. V článku z 26. srpna konstatoval, že příslib vlády postátnit některé polské soukromé školy je nedostatečný a mělo k němu dojít už dávno. „*Upaństwowienie części szkolnictwa polskiego nie naprawi jednak największej krzywdy, jaka spotkała Polaków w dziedzinie szkolnictwa: przeciągnięcie kilkunastu tysięcy dzieci polskich do szkół czeskich (w r. 1916 do polskich szkół ludowych i wydziałowych uczęszczało w wymienionych powiatach 21 995 dzieci, w r. 1936 tylko 10 118, ubytek 11 877, do szkół czeskich w r. 1916 6 664, w r. 1936 25 712 uczniów, wzrost o 19 048 kosztem dziatwy polskiej). Dopóki ta największa krzywda nie zostanie naprawiona przez przywrocenie wszystkich dzieci polskich do szkół polskich, nie może być mowy o sprawiedliwym traktowaniu szkolnictwa polskiego.*“²⁵

Na schůzi ZPwCz v Bohumíně mluvil 28. srpna Gabriel Ogrocki z Fryštátu o údajném potlačování polských práv a svobod ze strany úřadů a českých organizací. Rekapituloval vznik a rozvoj Związku Polaków, a také vyjádřoval uspokojení nad zastavením „rozbiječské“ činnosti polských aktivistů. Dále apeloval na přítomné, aby vždy vystupovali jako Poláci a vysvětloval jim význam autonomie, která prý přinese chléb a práci. Zestátnění polského gymnázia v Orlové přijímal Ogrocki s uspokojením, ale ostře zaútočil na SMOL a Národní radu, které prý brání zestátnění polských obecných a měšťanských škol. „*Nedivím se těm pánům, kteří tu přišli, dobře se mají, nic nám nepřejí a našim požadavkům se brání. Kdyby přestala nenávisť národa vůči národu, nebylo by jich tu třeba. Proto říkají, že máme více, než nám*

Český Těšín,
bývalý hotel Polonia,
dnes Piast
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska

patří.“ Řečník byl během svého projevu několikrát napomenut, hlavně když obviňoval policejní orgány ze zastrašování aktivistů ZPwCz. Velká část Ogrockého projevu se týkala zápisů do škol. Tvrdil, že asi 500 dětí přešlo zpět do polských škol, ale stěžoval si na zápisy ve Fryštátě, kde do polských škol přešlo jen 15 dětí, ale do německých 50 a domníval se, že z těchto 50 dětí „bude jen mizivé procento skutečně německé národnosti“. Svůj projev zakončil výzvou k boji za zrovnoprávnění s Čechy. Na závěr schůze byla přijata rezoluce, která se kromě obvyklých požadavků autonomie a návratu ke stavu z r. 1918 domáhala také konkrétních opatření v Bohumíně. Požadovala obnovení polské školy, která v Bohumíně existovala před rokem 1918 a zřízení polské mateřské školky. Do polské školy pak měly přestoupit všechny polské děti z českých a německých škol, stejně jako děti rodičů, kteří při sčítání lidu uvedli šlonzáckou národnost. Jiné požadavky se týkaly zrovnoprávnění polského jazyka při jednání na úřadech, procentuálního obsazení úředních míst Poláky a nového sčítání lidu, které by se uskutečnilo podle jazykových kritérií, aby bylo vyloučeno uvedení šlonzácké národnosti. Zajímavý byl devátý bod rezoluce, který požadoval likvidaci Těšínských novin a konfiskaci ostravských deníků, „*napadajacych na wszystko co polskie*“, ale současně protestoval proti „*nieustawicznemu konfiskowaniu Dziennika Polskiego*“. Posledním bodem rezoluce byl požadavek, aby vláda začala z veřejných fondů financovat všechny polské kulturní a hospodářské organizace.²⁶

V září se mezinárodní napětí kolem Československa vystupňovalo. Představitelé

ZPwCz se plně podřizovali zahraničně politickým koncepcím Varšavy a udržovali jednotnou frontu s reprezentanty dalších nespokojených menšin v Československu. Na Těšínsku se tento společný postup projevil třeba tím, že byl 2. září hlasy ZPwCz a SdP zvolen starostou Fryštátu Gabriel Ogrocki ze Związku Polaków, a jeho II. náměstkem pak byl stejnými hlasy zvolen kandidát SdP Josef Urbanczyk.²⁷

Na všech schůzích Związku Polaków bylo zdůrazňováno, že polská menšina musí získat naprosto stejná práva jako kterákoli jiná menšina. 8. září proběhla schůzka představitelů jednotlivých menšin v ČSR, které se účastnili K. H. Frank, J. Esterházy, L. Wolf a také J. Tiso za HSLS. Schůzka měla demonstrovat solidaritu a spolupráci „*utlačovaných národností*“ a byl na ní projednáván projekt čtvrtého plánu. Účastníci schůzky se dohodli na nutnosti přestavby státu a úpravy národnostních otázek.²⁸ Český tisk kontakty Związku Polaków s henleinovci ostře odsuzoval a tvrdil, že stejně odmítavě na ně pohlíží polská veřejnost. Němci údajně přetáhli do svých škol mnoho dětí ze škol polských, ale představitelé ZPwCz byli podle názoru českého tisku natolik svázáni spoluprací s SdP, že tyto polské děti nereklamovali, ale ponechávali je „na pospas germanizaci“.²⁹ Polští představitelé tyto výtky pochopitelně odmítali a svůj postup hájili. I RS tento postup obhajoval, když obvinil Čechy, že je pouze jejich vinou, že byli Poláci donuceni k tomu, aby spolupracovali s Němci: „*Czesi widzieli na Śląsku większe niebezpieczeństwo ze strony Polaków, niż ze strony Niemców. Czesi byli zawsze za porozumieniem z Polakami, to prawda, ale na warunkach takich, że oni dostaną burmistrzów, że oni zabiorą co*

ważniejsze stanowiska, a Polacy zadowolą się tylko mniejszym lub większym ochlapem... Nie, panowie czescy „czinitelé“ nie macie podstaw oburzać się.“³⁰

Je pochopitelné, že činitelé ZPwCz striktně odmítli účast na společných manifestacích na obranu republiky. Dziennik Polski uveřejnil 6. září výzvu KP, aby polské organizace veškeré oslavy či manifestace pořádaly pouze samostatně a nikoli společně s Čechy či komunisty. Varoval také polskou veřejnost, aby se nenechala zneužít k cílům, které s jejími potřebami nemají nic společného. S tímto stanoviskem se ztotožnila také PSPR.³¹) Stejně tak DP 6. září odmítl kampaň finančních darů na obranu republiky. „*Nie chcąc tym, którzy mają, a chcą dać, czynić żadnych tam, jesteśmy przeciw tej akcji, gdyż państwo ma inne sposoby, ażeby uzyskać potrzebne środki na obronę państwa.*“³²

V Karvině uspořádal 12. září ZPwCz tábor lidu, na který se dostavilo 2 300-2 500 osob. Nejprve promluvil dr. Franciszek Bajorek. Ve svém projevu shrnul polský pohled na vývoj poměrů na Těšínsku od r. 1920. Zdejší Poláci prý byli dlouho utlačováni a odnárodňováni na základě teorie o popolštěných Moravcích. Dlouho jsme trpělivě čekali, ale náš „*stan posiadania*“ se neustále ztenčoval, takže jsme r. 1934 začali projevovat nespokojenost a dovolávat se práv, která nám náleží. V únoru a znovu v prosinci 1937 nám premiér Hodža dal za pravdu v našich stížnostech a slíbil nápravu, ale od té doby se nic nezměnilo. Splnění našich požadavků nám může zajistit pouze poskytnutí autonomie. Je smutné, že je ČSR nyní v takovéto mezinárodní situaci, ale to je vina československé politiky, že se nesblížila s Polskem.

Kdybychom dostali práva, která nám náleží, bylo by dnes Polsko spojencem ČSR. Všechny národnosti se dnes domáhají svých práv a my musíme dostat stejná práva jako Němci. Je třeba zlikvidovat SMOL, navrátit se ke stavu z r. 1918, navrátit polské škole všechny děti, které jí patří a dát práci polskému lidu. Pak se ujal slova Jarosław Waleczko, který tvrdil, že polský lid ve Slezsku byl vždy uvědomělý a nyní čítá ZPwCz 30 tisíc členů. Zopakoval, že cesta z Prahy do Varšavy vede přes Těšínsko a pouze takto může dojít ke sblížení obou států. Blíží se polské vítězství a to, co před deseti lety nemohlo být ani snem, se stává skutečností. Na závěr promluvil vedoucí místní organizace ZPwCz Isidor Galocz. Ten se soustředil hlavně na komunální problémy a kritizoval malé zastoupení Poláků v obecních úřadech. Vyzýval také přítomné, aby vždy vystupovali jako Poláci.³³

Ve dnech 13.-14. září byla při ZPwCz z iniciativy vicekonzula J. Bociąnského utvořena sekce mladých, která přebrala agendu ZOMP, měla paramilitární charakter a měla plnit úkoly pořádkové stráže během schůzí Związku Polaków. Jejím vůdcem se stal E. Guziur a jedním z jejích cílů bylo také ovládnout organizační aparát ZPwCz, což nasvědčuje tomu, že mladí funkcionáři stále usilovali o generační výměnu ve vedení Związku.³⁴

Představitelé polské menšiny se podle PRČT snažili využít obtížné situace ČSR a získat pro sebe co nejvíc. 16. září proběhla schůze KP, kde bylo schváleno prohlášení, požadující, aby polská menšina obdržela stejná práva, jako kterákoli jiná menšina v ČSR. DP uveřejňoval výňatky z polského sanačního tisku, který velmi hrubě útočil na Československo a požadoval

Orlová,
dívčí škola, kolem r. 1930
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska

odstoupení „Záolzí“. V podobném duchu vysílal polský rozhlas, údajně na žádost ZPwCz. 19. září proběhla v Katovicích demonstrace pod hesly „Půjdem na Prahu“ a „Ostravice hranice“. Na čs.-polském pohraničí byl však prozatím naprostý klid. Šířily se zde však zprávy, že 22. září má mezi Poláky na Těšínsku vypuknout povstání a mnoho záložníků polské národnosti uprchlo do Polska.³⁵

Polský konzulát v Moravské Ostravě byl prostřednictvím Rudolfa Kobiely zaangažován v přípravě diverzních akcí, které byly na Těšínsku zahájeny v noci z 21. na 22. září. Signálem k jejich zahájení se staly nepokoje v Českém Těšíně, při kterých demonstranti házeli kameny na četnické stanice a veřejné budovy. Ve stejné době polský velvyslanec předal československému ministru zahraničí Kamilu Kroftovi notu, požadující odstoupení „Záolzí“. Dodávky zbraní z Polska bojůvkářům na Těšínsku byly zahájeny v noci z 22. na 23. září. Velká část těchto zbraní však byla zachycena československými orgány. Vyhlášení mobilizace v Československu přimělo další Poláky vojenského věku k útěku do Polska. V následujících dnech a hlavně nocích došlo na Těšínsku k množství přestřelek a incidentů mezi polskými bojůvkáři z Organizace Bojowe a československými oddíly SOS. V polském pohraničí byl zformován tzv. Legion Zaolzie, do kterého zakrátko vstoupilo na 1 400 osob. Při přestřelkách byl jeden bojůvkář zabit, další dva později zemřeli na zranění. Dalších 11 bojůvkářů bylo při akci zraněno. Československé orgány zatkly 31 příslušníků Organizace Bojowe.³⁶

Polská vojska vstoupila na Těšínsko 1. října 1938 a celkově Polsko obsadilo do 11. října

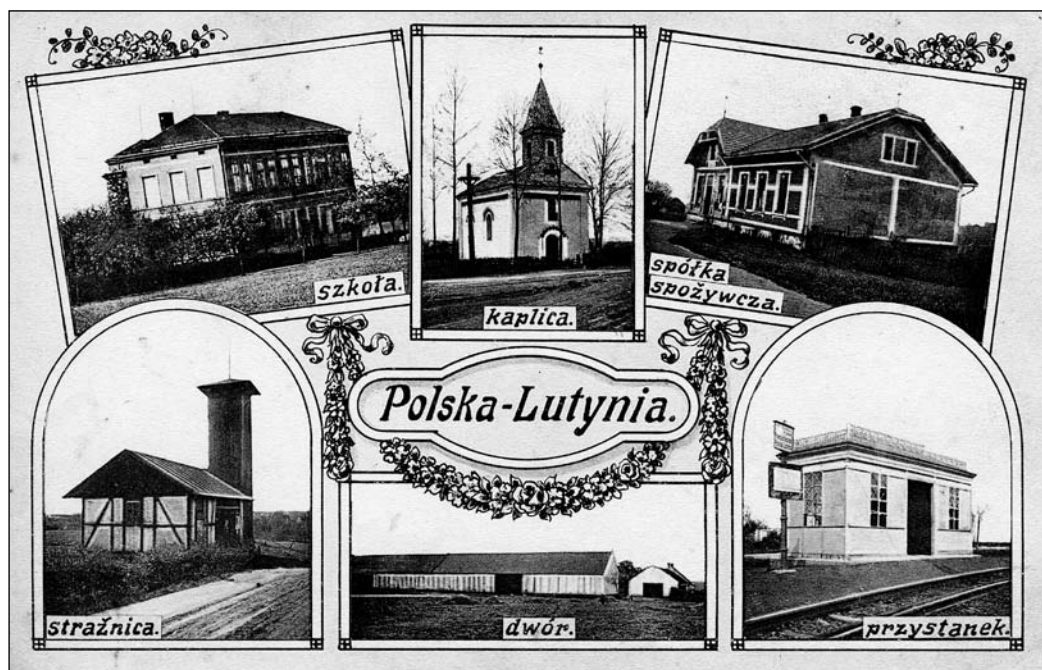
810,5 km² z československého Těšínska, na kterém žilo podle sčítání lidu z roku 1930 asi 216 000 osob, z toho 76 000 Poláků, 120 000 Čechů a 17 000 Němců. Okamžitě po zaboru začal masový exodus českého obyvatelstva, který postihl asi 34 000 osob.³⁷

Připojením „Záolzí“ k Polsku byl dosažen hlavní cíl, který polská diplomacie vůči ČSR v roce 1938 sledovala. Velká většina polské veřejnosti na Těšínsku i v samotném Polsku získání tohoto území přijala se zadostiučiněním jako akt dějinné spravedlnosti. Ale nadšení nad odstraněním dějinné křivdy, „*jaką mocarstwa wyrzuciły w roku 1920 narodowi polskiemu, rozgraniczając Śląsk Cieszyński na dwie części i wbijając słupy graniczne w żywe ciało*“, netrvalo příliš dlouho.³⁸ Fryštátský a českotěšínský okres byly ekonomicky úzce propojeny s ostravskou průmyslovou oblastí a přerušení těchto vazeb vedlo ke zhoršení sociální situace mnoha obyvatel na obsazeném území bez rozdílu národnosti. Také nepříznivý kurs, který stano- vily polské úřady při výměně československých korun za polské zloté, nevyvolal právě kladný ohlas. České a německé obyvatelstvo pak bylo navíc vystaveno systematické perzekuci ze strany polských úřadů.³⁹

Sjednocení polských nesocialistických stran v březnu 1938 bylo primárně důsledkem zahraničně-politického vývoje a politiky Varšavy, nikoli poměrů, v jakých žila polská menšina na Těšínsku. Polští představitelé jako K. Junga, pro které byly prioritou praktické problémy a životní podmínky polské menšiny, byli odstaveni na vedlejší kolej a vedoucí funkce v ZPwCz obsadili lidé, jež ochotně plnili direktivy polského ministerstva zahraničí, které v r.

*Ve třídě,
kolem r. 1930
Sbírka fotografií
Muzea Těšínska*

*Polská Lutyně,
kolem r. 1920
Sbírka pohlednic
Muzea Těšínska*

1938 už nemělo zájem na vnitrostátním řešení otázky postavení polské menšiny v ČSR.⁴⁰ Okamžitě po svém založení zahájil ZPwCz agresivní a v prostředcích nevybíravou náborovou kampaň, která měla do jeho řad přivést co nejvíce občanů a dokumentovat tak oprávněnost polských požadavků na získání co nejširší územní autonomie. Tyto požadavky, se kterými vystoupili představitelé ZPwCz v r. 1938 navíc vycházely z rakousko-uherského sčítání lidu z r. 1910 a spolu s požadavkem autonomie se nemohli stát reálným podkladem pro jednání s vládou. Československá vláda tyto požadavky nemohla akceptovat, protože jejich naplnění by nutilo mnoho lidí, kteří se nikdy za Poláky nepovažovali, přihlásit se k polské národnosti. Kromě toho by se při jejich splnění čeští a němečtí obyvatelé autonomního území stali občany druhé kategorie. Polští představitelé si ale zřejmě byli vědomi nesplnitelnosti těchto požadavků a jejich předkládáním pouze plnili direktivy polského ministerstva zahraničí. Obecní volby ukázaly, že se polským nacionalistům ze Związku Polaków podařilo získat mezi národně uvědomělým polským obyvatelstvem značnou podporu a ZPwCz se stal jednoznačně nejsilnější polskou stranou.

PSPR byla v roce 1938 ve velmi složité situaci. Jako sociální demokraté museli její představitelé stát na straně československé demokracie, ohrožované nacistickým Německem. Zástupci PSPR však nebyli jen socialisté, ale také (či spíše především) uvědomělí polští vlastenci, sdílející názor, že polská menšina na Těšínsku je československými úřady utlačována. To je vedlo k rozhodnutí spolupracovat při hájení polských požadavků

s polskými občanskými stranami, které se v březnu 1938 spojily v ZPwCz. Zatímco na počátku roku PSPR přes veškeré výhrady, které měla vůči poměrům na Těšínsku, uznávala, že vláda má dobrou vůli, usiluje o zlepšení poměrů a některé výsledky jejích snah jsou již viditelné, v pozdějším období (zvláště po skončení obecních voleb) výrazy uznání vůči pozitivním snahám československých orgánů téměř vymizely. Pokud byly různé ústupky čs. úřadů registrovány, byly většinou označovány za nedostatečné a určené jen k ovlivnění zahraničí. Tento nacionalistický kurs se vystupňoval v září 1938, kdy se PSPR fakticky postavila na platformu ZPwCz a oficiální politiky sanačního režimu. PSPR sice byla rozhodnuta udržet si svou organizační samostatnost, ale s požadavky, které předkládal ZPwCz československé vládě, se solidarizovala. Kritika vůči počínání ZPwCz se ozývala v RŠ výhradně tehdy, když se jím PSPR cítila poškozena. RŠ často obviňoval české politické strany, úřady a organizace ze šovinismu, nikdy však neoznačil za šovinistický ZPwCz či jeho požadavky. Nacionalistický kurs se v politice PSPR začal silně projevovat zejména po dubnovém sjezdu strany, kdy byli z vedoucích funkcí postupně vytlačováni (či sami odcházeli) představitelé, kteří byli stoupenci jednoznačné loajality vůči demokratické republice. KSČ v této době prosazovala linii obrany republiky a demokracie, které se podřizovali i její polští funkcionáři. Ti proto ostře vystupovali proti nacionalistickým projevům Związku Polaków a požadavkům na autonomii, což se však při obecních volbách projevilo těžkou porážkou komunistů v polských obcích.

- Borák, Mečislav (ed.): *Zábor Těšínska v říjnu 1938 a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů)*. ČSM-B, roč. 46, 1997, s. 206-248.
- Buławka, Edward: *Wokół problematyki starć polskich bojowców z siłami czechosłowackimi w latach 1935, 1938*. In: Polacy na Zaolziu - Poláci na Těšínsku 1920 až 2000. Český Těšín 2002, s. 103-114.
- Češi a Poláci v minulosti II. *Období kapitalismu a imperialismu*. Praha 1967.
- Długajczyk, Edward: *Polska dywersja wojskowa na Zaolziu w latach 1935-1938*. SISb, roč. 94, 1996, s. 38-44.
- Długajczyk, Edward: *Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919-1939*. Katowice 1993.
- Gawrecki, Dan: *Politické a národnostní poměry v Těšínském Slezsku 1918-1938*. Studie o Těšínsku č. 15, Český Těšín 1999.
- Grobelný, A.: *Sociální problémy v zabrané části Těšínska od října 1938 do září 1939*. SISb, roč. 77, 1979, s. 278-293.
- Káňa, Otakar - Pavelka, Ryszard (tj. Stefania Stanisławska): *Těšínsko v polsko-československých vztazích 1918-1939*. Ostrava 1970.
- Káňa, Otakar: *Mnichov na Ostravsku*. Ostrava 1963.
- Kvaček, Robert: *Osudná mise*. Praha 1958.
- Nosková, Miroslava: *Českotěšínsko ve volbách v roce 1938*. Těšínsko, 41, 1998, č. 3, s. 23-31.
- Nosková, Miroslava: *Frydecko ve volbách v roce 1938*. Těšínsko, 41, 1998, č. 4, s. 1-8.
- Nosková, Miroslava: *Fryštátsko ve volbách v roce 1938*. Těšínsko, 41, 1998, č. 2, s. 5-9.
- Nosková, Miroslava: *Jablunkovsko ve volbách v roce 1938*. Těšínsko, 40, 1997, č. 3, s. 15-19.
- Nosková, Miroslava: *Ostravsko a Bohumínsko ve volbách v roce 1938*. Těšínsko, 41, 1998, č. 1, s. 18-22.
- Nosková, Miroslava: *Volební výsledky německých politických stran v obecních volbách v roce 1938 na Těšínsku*. Těšínsko, 42, 1999, č. 2, s. 7-10.
- Nowak, Krzysztof: *Emanuel Guziur 1908-1989*. Cieszyn 1999.
- Nowak, Krzysztof: *Karola Jungi drogi i bezdroża polityczne*. In: Wiek stare i nowe. T. 3. Katowice 2003, s. 136-156.
- Nowak, Krzysztof: *Leon Wolf (1883-1968). Biografia polityczna*. Katowice 2002.
- Nowak, Krzysztof: *Rola konsulatu Rzeczypospolitej polskiej w Morawskiej Ostrawie w rozwoju sytuacji na Zaolziu w 1938 roku*. SISb, roč. 94, 1996, s. 67-74.
- Nástin dějin Těšínska*. Ostrava-Praha 1992.
- Stanisławska, Stefania: *Polska a Monachium*. Warszawa 1967.
- Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrawa-Praga 1992.
- Tomaszewski, Jerzy (ed.): *Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1 października 1938 r*. SISb, 2002, s. 305-310.

POZNÁMKY

- 1 MZAB, ZÚB, prez., k. 282, i. č. 11199.
- 2 MZAB, ZÚB, prez., k. 287, i. č. 15402.
- 3 ZA v Opavě, PRMO, relace, 1938, k. 1241, i. č. 10/361.
- 4 ZA v Opavě, PRMO, relace, 1938, k. 1241, i. č. 10/350.
- 5 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 282, i. č. 11199.
- 6 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 287, i. č. 15843.
- 7 Lud polski w walce o swoje prawa. Dziennik Polski, 21. 6. 1938, s. 1.
- 8 Lud polski w walce o swoje prawa. Dziennik Polski, 21. 6. 1938, s. 1. - Nie ulegać czechizacji. Robotnik Śląski, 18. 6. 1938, s. 1.
- 9 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 286, i. č. 15291.
- 10 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 287, i. č. 15843.
- 11 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 287, i. č. 15843 (*Wyniki wpisów do szkół polskich*. Dziennik Polski, 28. 6. 1938).
- 12 ZA v Opavě, PRMO, prez., 1938, k. 434, i. č. 1/87.
- 13 Poláci v Českém Těšíně s Henleinem. Polední České slovo, 10. 6. 1938, s. 3; Wybór polskiego burmistrza w Trzyńcu. Dziennik Polski, 22. 7. 1938, s. 1.
- 14 ZA v Opavě, PRMO, prez., 1938, k. 434, i. č. 1/85; Landau, Z.-Tomaszewski, J. (ed.): *Monachium 1938. Polskie dokumenty dyplomatyczne*. Warszawa 1985, dok. č. 135, s. 234-235; Gawrecki, D.: *Politické...*, s. 362-363.
- 15 Landau, Z.-Tomaszewski, J. (ed.): c. d., dok. č. 135, s. 235.
- 16 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 284, i. č. 13135; Spełnienie postulatów, to warunek normalnego życia ludności polskiej w Czechosłowacji. Dziennik Polski, 1. 7. 1938, s. 1; Dr. Hodža jedná s Poláky a Maďary. České slovo, 30. 6. 1938, s. 4; Káňa, O.: *Mnichov...*, s. 87.
- 17 Nowak, K.: *Leon Wolf...*, s. 203.
- 18 ZA v Opavě, PRMO, relace, 1938, k. 1241, i. č. 10/379.
- 19 Szowiniści znów prowokują. Dziennik Polski, 16. 7. 1938, s. 2.
- 20 Gawrecki, D.: *Politické...*, s. 364; Rząd nie załatwił naszych postulatów! Dziennik Polski, 30. 7. 1938, s. 1.
- 21 ZA v Opavě, PRMO, relace, 1938, k. 1241, i. č. 10/390.
- 22 O dobrą wolę. Robotnik Śląski, Nr. 33, 13. 8. 1938, s. 1.
- 23 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 284, i. č. 13135.
- 24 Landau, Z.-Tomaszewski, J.: c. d., dok. č. 146, s. 260; Češi a Poláci..., s. 598; NOWAK, K.: *Leon Wolf...*, s. 204.
- 25 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 291, i. č. 17320 (O równouprawnienie szkolnictwa polskiego z czeskim. Dziennik Polski 26. 8. 1938).
- 26 ZA v Opavě, PRMO, relace, 1938, k. 1241, i. č. 10/398.
- 27 Polák starostou ve Fryštátě. Moravskoslezský deník, 3. 9. 1938, s. 2; Polak burmistrzem we Fryszacie. Dziennik Polski, 3. 9. 1938, s. 1.
- 28 Káňa, O. - Pavelka, R.: c. d., s. 135-137; Káňa, O.: *Mnichov...*, s. 115; Gawrecki, D.: *Politické...*, s. 365; Kvaček, R.: *Osudná mise*. Praha 1958, s. 166.
- 29 Poláci na Těšínsku proti germanizaci. Polední České slovo, 14. 9. 1938, s. 3.
- 30 Mówmy o zasadach. Robotnik Śląski, 3. 9. 1938, Nr. 36, s. 1.
- 31 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 291, i. č. 17538; W sprawie wspólnych zebrań i manifestacji. Robotnik Śląski, 10. 9. 1938, Nr. 37, s. 2-3.
- 32 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 291, i. č. 17320 (Dobrowolne dary na obronę państwa. Dziennik Polski, 6. 9. 1938).
- 33 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 291, i. č. 17254.
- 34 Nowak, K.: *Rola konsulatu...*, s. 72; Nowak, K.: *Leon Wolf...*, s. 205; Badziak, K.-Matwiejew, G.-Samuś, P. (ed.): „Powstanie“ na Zaolziu w 1938 r. Polska akcja specjalna w świetle dokumentów Oddziału II Sztabu Głównego WP. Warszawa 1997, dok. č. 18, s. 70-72.
- 35 MZAB, ZÚB, prez., 1938, k. 292, i. č. 17876.
- 36 MZAB, ZÚB, k. 293, i. č. 18247; Buławka, E.: *Wokół problematyki starć polskich bojowców z siłami czechosłowackimi w latach 1935, 1938*. In: Polacy na Zaolziu = Poláci na Těšínsku 1920-2000. Český Těšín 2002, s. 110-111; Długajczyk, E.: *Polska dywersja wojskowa na Zaolziu w latach 1935-1938*. SISb, roč. 94, 1996, č. 1, s. 42-43; Nowak, K.: *Rola...*, s. 73; K průběhu polských diverzních akcí srov. velmi podrobně Badziak, K.-Matwiejew, G.-Samuś, P. (ed.): c. d., dok. č. 32-39, 44-45 s. 90-111; Długajczyk, E.: *Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919-1939*. Katowice 1993, s. 134-147.
- 37 Češi a Poláci v minulosti II. *období kapitalismu a imperialismu*. Praha 1967, s. 607-608; Stanisławska, S.: *Polska a Monachium*. Warszawa 1967, s. 273-278. - *Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Ostrawa-Praga 1992, s. 100; K průběhu polské okupace srov. Borák, M. (ed.): *Zábor Těšínska v říjnu 1938 a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů)*. ČSM-B, roč. 46, 1997, s. 206-248; K polské politice vůči české menšině srov. Tomaszewski, J. (ed.): *Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1 października 1938 r*. SISb, roč. 100, 2002, s. 305-310.
- 38 Jesteśmy obywatelami wolnej Polski. Robotnik Śląski, 8. 10. 1938, Nr. 41, s. 1.
- 39 Grobelný, A.: *Sociální problémy v zabrané části Těšínska od října 1938 do září 1939*. SISb, roč. 77, 1979, s. 280-285.
- 40 Nowak, K.: *Karola Jungi...*, s. 152.

Šeršníkův pomník v Těšíně

Zbyšek Ondřeka

Dne 20. června 2006 byl za přítomnosti řady pozvaných hostů v polském Těšíně odhalen pomník osvícenského kněze Leopolda Jana Šeršníka (1747-1814, pol. Szersznik, něm. Scherschnick, Scherschnik), zakladatele jednoho z nejstarších muzeí ve střední Evropě, které v Těšíně otevřel již v roce 1802. Tehdy se Šeršník rozhodl zpřístupnit veřejnosti, zejména studentům těšínského gymnázia, poprvé své rozsáhlé soukromé sbírky přírodnin i celou rozsáhlou a mimořádně cennou knihovnu. Šeršník – teolog, historik a pedagog – pochopil, jak mimořádně důležitá je prezentace výsledků vědeckého přírodovědného i historického bádání na veřejnosti a jak důležité je vzdělání co nejširších vrstev obyvatelstva. Tím daleko předběhl svou dobu, zvláště tehdejší těšínské provinční poměry. Jeho vnímání muzea i knihovny jako otevřené instituce, kam může přijít každý student, neztratilo nic na své aktuálnosti ani dnes, o více než dvě století později, a dodnes jej proto řadíme k největším osobnostem těšínské vědy a historie.

Šeršníkův pomník byl jistě ne náhodou umístěn poblíž bývalého Larischova paláce v centru města uprostřed dnešního Parku míru (Park Pokoju). Palác před nedávnem absolvoval rozsáhlou několikaletou rekonstrukci a dnes je sídlem Muzea Těšínského Slezska (Muzeum Śląska Cieszyńskiego) a tak se bronzový Šeršník může na vlastní oči přesvědčit, jak se myšlenka veřejnosti otevřeného muzea uplatňuje na začátku 21. století. Muzeum, které je přímým nástupcem původního Šeršnikova muzea, zastupovali při slavnostním odhalení pomníku jeho ředitel Marian Dembiniok a historik Mariusz Makowski, který také celou ceremonii uváděl slovem. Těšínskou knihovnici (Książnica Cieszyńska), v níž je zastoupena především rozsáhlá Šeršnikova knihovna, zastupoval její ředitel Krzysztof Szelong. Mezi četnými hosty nechyběli pochopitelně zástupci města Těšína, odhalení pomníku se zúčastnili také představitelé četných polských institucí, škol a úřadů, zástupci obcí a měst z polské části Těšínského Slezska. V hojném počtu byli přítomni i představitelé církví, zejména římskokatolické – přítomni byli také jezuité z Těšína a Krakova. Nebylo tomu náhodou – vždyť Šeršník, ač historik a vědec, byl po celý život především knězem, jezuitou s mimořádným vzděláním a rozhledem. Česká muzea a instituce zastupovala delegace Muzea Těšínska. Také české muzejnictví, zejména v Moravskoslezském kraji, dodnes čerpá z odkazu

zakladatele muzea v Těšíně. Trikolora na kytici u paty pomníku také připomínala, že Šeršník byl s českým vědeckým i národním prostředím řadu let spojen. Bohužel, při tak významné události chyběli zástupci ostatních českých muzeí a kulturních institucí, ač by se to dalo očekávat, chyběli i představitelé obcí a měst z českého Těšínského Slezska.

Připomeňme si, komu že to vlastně byl pomník v červnu u muzea v polském Těšíně odhalen? Nemáme zde dostatek prostoru pro důkladné zhodnocení života a díla Leopolda Jana Šeršníka. Tato výjimečná osobnost si zaslouží větší pozornost české historiografie, než jen krátký článek v „Těšínsku“. Ale přece jen bychom si mohli alespoň několik základních

*Leopold Jan Šeršník, autoři
Urszula Górnicka-Herma,
Tomasz Herma, 2006
foto Martin Krůl*

Historik Mariusz Makowski,
člen výboru pro výstavbu
pomníku při slavnostním
odhalení
foto Martin Krůl

dat uvést. Leopold Jan Šeršník se narodil v roce 1747 do významné těšínské měšťanské rodiny. Jeho dědeček, vzdělaný právník Leopold Bohumil Innocenc Polzer (1697-1753) byl dokonce nějaký čas starostou města. Osvícenými a vzdělanými lidmi byli také Šeršníkovi rodiče - otec Jan Antonín Šeršník, který podobně jako děd plnil funkci císařského a královského administrátora města Těšína i matka Johana Aloisie z rodu Polzerů. Kultivované rodinné prostředí se podepsalo na zájmu mladého Šeršníka o poznání, zejména o studium jazyků a historie, ale i přírodních věd. Po absolvování těšínského gymnázia studoval Šeršník nejdříve na Moravě - na studia teologie se připravoval v olomoucké jezuitské akademii. Stal se členem jezuitského řádu - Tovaryšstva Ježíšova, dva roky noviciátu (1764-1766) prožil v Brně, poté studoval klasickou filologii na jezuitské koleji v Březnici. Nakonec byl na vlastní žádost přeložen roku 1768 do Prahy, kde studoval v Klementinu kromě latinské filologie i hebrejštinu a řečtinu a také teologii, matematiku a především historii. Vliv probouzejícího se českého národního obrození, řady významných osobností české vědy a kultury, zejména významného českého historika Johana Diesbacha, podnítil Šeršníkův celoživotní zájem o historii. V roce 1770 byl Šeršník povolán na dva roky na gymnázium do Chebu, kde vyučoval v nižších ročnících. Po svém návratu do Prahy v roce 1774 dokončil studium teologie a byl vysvěcen na kněze. Nejvíce času však i nadále věnoval své milované historii, využil k tomu i skvělé kontakty s českými národními buditeli, mj. Františkem

Pubitschkou, autorem první učebnice o českých dějinách. Věhlas si Šeršník získal svou prací, věnovanou Polabským Slovanům, což mu přineslo nejen ocenění, ale zároveň otevřelo brány pražských archivů a knihoven. Z té doby pochází také Šeršníkův spis „*Ueber der Ursprung und die Aufnahme der Bibliothekam Clementischen Collegium zu Prag*“, první dílo věnované historii a obsahu knihovny Klementina.

Rozhodnutí rakouského císaře o rozpuštění jezuitského řádu zastihlo Šeršníka ještě předtím, než získal kněžská svěcení, ale přesto pro něj znamenalo krutý zásah do jeho životních plánů. Ztratil tolik potřebné zázemí a tak z Prahy přesídlil nejprve do Hradce Králové a později se rozhodl k návratu do rodného Těšína. Získal zde místo pokladního v městské správě a po rozsáhlém požáru města v roce 1789 řídil osobně práce při obnově městských institucí. Největší zásluhy mu přineslo působení v těšínské školské správě. Stal se učitelem rétoriky a poetiky na těšínském katolickém gymnáziu, kde následně získal i místo katechety a prefekta. V osvětové činnosti se snažil uplatňovat osvícenské a reformační přístupy. Ve školách, které navštěvoval jako inspektor, zdůrazňoval potřebu sloučení teorie s praxí, požadoval zavedení vyučování moderních jazyků, posiloval význam technických a matematických věd, přimlouval se za srozumitelnost vyučování jak po stránce obsahové tak jazykové. Přes všechny tyto aktivity se i nadále věnoval své milované historii. Protože byl daleko od pražských archivů a knihoven a již se nemohl zabývat dějinami Čech, pustil se do studia dějin Těšína a Slezska, především

Těšínského knížectví. Věnoval se dokumentaci archiválií těšínské šlechty i významných písemností těšínské knížecí kanceláře. Shromažďoval nejen hodnotné historické dokumenty a knihy, které se staly později základem jeho knihovny, ale i přírodniny, minerály a dokonce i technické předměty. Všechny shromážděné předměty, řazené do fondů klasicky podle Linného, se později staly základem jeho rozsáhlé muzejní sbírky. Ta dodnes tvoří jeden ze základů sbírek Muzea Těšínského Slezska (Muzeum Śląska Cieszyńskiego) v Těšíně. Šeršník se totiž rozhodl zpřístupnit jak své soukromé sbírky tak knihovnu veřejnosti, zejména studentům, které i jinak všemožně podporoval a povzbuzoval. Z vlastních prostředků dokonce v roce 1800 zakoupil starou školní budovu, kterou nechal opravit a vybavit zvláště pro tento účel vyrobenými vitrínami a regály. Když v roce 1802 otevřel pro veřejnost své instituce, jeho knihovna již obsahovala úctyhodných 12 tisíc svazků - německých, latinských, českých, polských, francouzských, anglických i řeckých a hebrejských, a počet jeho muzejních sebraných předmětů se blížil 10 tisícům. Knihovna svědčí o nevšedním nadhledu, toleranci a vzdělanosti jejího majitele – vedle katolických spisů Šeršník shromáždil spisy protestantské, vedle křesťanských židovské, vedle teologických filosofické a vědecké...

Otevření muzea v Těšíně v roce 1802 veřejnosti bylo zřejmě nejvýznamnějším aktem v životě Jana Leopolda Šeršníka. Stalo se tak o řadu let dříve, než k tomu došlo v mnohem větších městech nejen v tehdejších českých zemích, ale v celé střední Evropě. Tímto kro-

kem se Šeršník mimořádně zasloužil nejen o založení vlastní tradice těšínského muzejnictví, ale i o zapsání Těšína na kulturní mapě celé rakouské monarchie a zvýšení prestiže města jako kulturního a vzdělanostního centra. Až o několik let později, v roce 1814, bylo otevřeno muzeum v Opavě, podobně tomu bylo s Institutem Ossolińských (Zakład Ossolińskich) ve Lvově, který byl založen v roce 1817, tedy až o patnáct let později. Národní muzeum v Praze bylo založeno ještě o rok později, v roce 1818, zpřístupněno v roce 1820. Svůj úctyhodný odkaz svěřil Šeršník v závěti nadaci, která o něj měla po smrti zakladatele a donátora nadále pečovat. V závěti mj. s nadhledem sobě vlastním ještě jednou připomněl, že jen uplatnění poznatků vědy a šíření všeobecné vzdělanosti vytvoří těšínskému společenství podmínky pro zajištění jeho dalšího rozkvetu a blahobytu.

Zásluhy o Těšín přivedly záhy po Šeršníkovi smrti jeho žáky a spolupracovníky v čele s Albinem Heinrichem k myšlence vystavět mu v Těšíně důstojný pomník. Byly pořádány veřejné sbírky, avšak ty nestačily k realizaci záměru. Byl tak zpracován pouze projekt dřevěného modelu pomníku, jehož autorem byl Georg Lumnitzer z Brna a v roce 1824 jej vymodeloval Franz Käshmann. Až v roce 1997 – u příležitosti oslav 250. výročí Šeršníkova narození – v Těšíně vznikl výbor pro výstavbu pomníku (Społeczny Komitet Budowy Pomnika Ks. Leopolda Jana Szersznika), patronát nad jeho aktivitami převzal biskup bílsko-žyvěcký Tadeusz Rakoczy. V roce 1999 byl výborem vybrán soutěžní návrh pomníku z dílny Urszuly

*Ředitel Muzea Śląska Cieszyńskiego Marian Dembiniok a ředitel Muzea Těšínska Zbyšek Ondřejka při slavnostním odhalení pomníku L. J. Šeršníka
foto Martin Krůl*

Górnickiej-Hermy a Tomasze Hermy, který byl později také realizován. Uplatnila se tradiční koncepce bronzové sochy v mírně nadživotní velikosti upevněná na temně rudém žulovém podstavci, s bronzovým odlitým Šeršnickovým jménem v polské transkripci a s letopočty jeho narození a úmrtí na čelní straně. Podstavec je doplněn po stranách rovněž bronzovými dobovými pohledy na Těšín a také jmény autorů pomníku a těch, kteří se nejvíce o jeho výstavbu zasloužili. V roce 2005 bylo zastupitelstvem města Těšína (Cieszyn) schváleno umístění pomníku do centra Parku míru (Park Pokoju) před budovu muzea, a o rok později byl pomník slavnostně odhalen a přítomným biskupem Rakoczym posvěcen. Je třeba zdů-

raznit, že to bylo především obyvatelstvo polské části Těšínského Slezska, které se podílelo finančně na pokrytí nemalých nákladů, spojených s výstavbou pomníku. Sbírky byly organizovány zejména v katolických farnostech. Část nákladů pokryly sponzorské dary, největšími dárci se stali jezuité z Krakova a soukromé osoby, např. Zbigniew Wilczek a Bogdan Ficek.

Kněz, osvícenec, vědec, historik a pedagog Leopold Jan Šeršník se nesmazatelným písmem zapsal do dějin Těšínského Slezska i města Těšína. Jeho dílo dodnes přesahuje hranice města a podhorského regionu. Přesahuje také hranice lidské, národní a kulturní. Zaslouží si proto naši trvalou úctu, uznání a obdiv.

Přírodní památka Rohovec

Jana Byrtusová

Přírodní památka má rozlohu 29,48 ha a nachází se na katastrálním území obce Návsi u Jablunkova v nadmořské výšce 420 – 540 m, vyhlášena byla v roce 1992.

Jde o členitý svah s prameništěm a převážně smrkovým porostem, který je biotopem ohroženého druhu mravence *Formica polycтена*. V území se kromě smrku obecného (*Picea abies*) jednotlivě objevuje borovice lesní (*Pinus*

sylvestris), buk lesní (*Fagus sylvatica*), bříza bělokorá (*Betula pendula*) a také, dnes již zcela výjimečně, jedle bělokorá (*Abies alba*). Podrost je tvořen zejména žebrovcí různolistou (*Blechnum spicant*), brusnicí borůvkou (*Vaccinium myrtillus*), pstročkem dvoulistým (*Maianthemum bifolium*) a různými druhy kapradin. Na světlejších místech se vyskytuje hořec tolitovitý (*Gentiana asclepiadea*) a prstnatec Fuchsův

Mraveniště

Foto Jana Byrtusová

(*Dactylorhiza fuchsii*). Bohužel i do těchto míst (k prameništím) už dorazil invazní druh – křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), který se poměrně rychle šíří. Přesto je PP Rohovec ojedinelou lokalitou svého druhu v Moravskoslezském kraji.

Procházíte – li se přírodní památkou zvanou Rohovec, procházíte lesem a všude kolem vás pobíhají docela velcí mravenci. Po chvíli zjistíte, že není možné jít pomalu a už vůbec ne se zastavit, proto stále nevědomky zrychlujete až se dáte do běhu. Je to nevyhnutelné. Zejména, máte-li na nohou otevřenou obuv. Mravenčí „kousance“ jsem vcelku bolestivě a nepříjemně nejen pro ty, kteří na ně nejsou zvyklí.

Lesní mravenci druhu *Formica polyctena* zde vytvářejí velmi početnou populaci. Při inventarizaci v roce 1999 bylo na ploše cca 30 ha zjištěno 158 mravenišť; největší kupa má v průměru 3 m a výšku 1 m.

Jehličnaté lesy, v nichž je nedostatek světla, se však stávají překážkou volného šíření lesních mravenců. Následkem toho jsou mraveniště rozmístěna především podél cest a na prosvětlených místech (nelze proto hovořit o plošném osídlení). Mraveniště je velmi promyšlenou a důkladně organizovanou stavbou pro statisíce obyvatel. Vnější vrstva je složena z jehličí, malých větviček a dalšího drobného materiálu. Otvary vedoucí do hlouběji položeného hnízda je možné podle potřeby uzavírat i otevírat a regulovat tak teplotu uvnitř mraveniště. V další části jsou uložena vajíčka, kde probíhá vývoj larev, jejich zakuklení a přerod v dospělé. V této části panuje stálá teplota. Úplně vespod jsou komůrky královen a prostory pro přezimování.

Mraveniště tohoto druhu mravence jsou poměrně vysoká (až 2 m), bývají poblíž sebe a jedno mraveniště čítá obvykle několik set královen najednou.

Za nejčastější negativní vlivy mající velký význam pro lesní mravence lze označit: výrazné změny světelných a vlhkostních poměrů (holoseče, lomy); přímé poškození mravenišť (lesní těžba, lidé, živočichové) a chemizaci postihující mravence či jejich kořist.

Mravenec je strážcem čistoty naší přírody, stará se o odklizení „odpadu“ a pomáhá udržovat biologickou rovnováhu hmyzích druhů. Počet typických kupovitých mravenišť se v evropských lesích v posledních letech výrazně snížil. Mravenci rodu *Formica* se stali ohroženými druhy a jsou proto vyhláškou č. 395/1992 Sb. zařazeni mezi zvláště chráněné živočichy.

Jejich význam pro ekologickou stabilitu lesa je nezpochybnitelný. Již samotná kupovitá

hnízd jsou specifickým životním prostředím mnoha dalších živočichů i mnoha druhů mikroorganismů. Rozklad rostlinné hmoty shromažďované v mraveništích vlivem vysoké teploty a příznivé vlhkosti probíhá mnohem rychleji než v okolním prostředí a mraveniště tak představují přírodní komposty, z nichž je zkvalitněný lesní humus vynášen do okolí. Navíc mravenci sami svou přítomností zlepšují potravní nabídku pro další živočichy, kteří se jimi živí nebo krmí svá mláďata.

Zajímavé je využívání mravenišť k dezinfekci proti parazitům, které provádí hlavně tetřev hlušec tím, že si nechává při „koupeli“ v mraveništi postříkat peří kyselinou mravenčí.

*Žebrovice různolistá
(Blechnum spicant)
Foto Jana Byrtusová*

*Označení přírodní památky
Rohovec
Foto Jana Byrtusová*

Totéž však dokáží i drobní pěvci, kteří si často roztírají ulovené mravence po povrchu peří. Mravenci, prostřednictvím své péče o některé druhy mšic, nepřímo podporují vývoj slunéček, lumčíků a dalších druhů hmyzu. Společně s nimi se pak podílejí na udržování stability lesního ekosystému. Mravenci umějí spoustu věcí. Nedokážou však žít osaměle. I v nejlepších podmínkách jedinec umírá. K normálnímu životu potřebuje mravenec společnost alespoň deseti jiných.

Úbytek mravenců v evropských lesích aktivoval ochránce přírody k vytvoření programů na jejich ochranu. V České republice je to od roku 1982 program Formica a od roku 1998 vychází rovněž specializovaná ročenka Formica, která podává přehled o nejdůležitějších problémech ochrany lesních mravenců v České republice. Lokality obdobného druhu jako je přírodní památka Rohovec na Jablunkovsku proto mají v v opožděném zápase člověka za přežití mravenců nepominutelný význam.

Úprava rukopisu pro časopis Těšínsko

Redakce časopisu Těšínsko přijímá k publikaci články zpracované textovými editory v rozsahu 2 až 16 stran normalizovaného strojopisu, tj. 1800 znaků i s mezerami na 1 straně strojopisu.

Příspěvky se přijímají také v elektronické formě některého z aktuálních formátů Word jako textové soubory obsahující normalizovaný strojopis (bez vložených obrázků a zalomených sloupců).

Data můžete posílat prostřednictvím sítě Internet, ale současně je nezbytné předat nebo zaslat poštou příspěvek souběžně i v tištěné formě. Nevyžádané rukopisy a diskety se nevracejí.

PŘI PSÁNÍ TEXTU JE NUTNÉ RESPEKTOVAT NÁSLEDUJÍCÍ PRAVIDLA:

- Klávesu ENTER používejte pouze k oddělení odstavců, nikoli řádků.
- K odsazování prvního řádku odstavce nepoužívejte klávesu TAB, ani několik úhozů mezerou.
- Vyvarujte se zdvojených mezer.
- Text nijak složitě neformátujte, tzn. necentrujte titulky, neměňte velikost písma, vypněte dělení slov. Musí být vypnuty všechny funkce pro automatické odrážky a číslování, ohraničování, stínování, sloupce, mezery před odstavcem nebo za ním, dále funkce pro poznámky pod čarou, hypertextové a křížové odkazy, vkládání elektronických adres.
- Tabulky se přijímají výhradně ve formátu MS Excel nebo jako prostý text s tabulátorovým členěním.
- V žádném případě ne vkládejte do textu obrázky, dodejte je zvlášť uložené v nějakém grafickém souboru (EPS, JPG, TIFF, minimální rozlišení 250 dpi) nebo raději v klasické „papírové“ podobě.
- Součástí je poznámkový aparát umístěný až za vlastním textem, nikoliv umístěný poznámkový aparát pod čarou. V hlavním textu jsou poznámky označené číslem (horním indexem) bez závorky. Písmo u poznámek na konci textu je výchozí - jako v hlavním textu, řádkování také, zarovnání je doleva, poznámky jsou číselně řazeny.
- Poznámka u knihy obsahuje: příjemní, jméno, název knihy, místo vydání s rokem vydání, číslo strany, na které je odkaz (vzor: Müller, Karel: Pečeti a znaky obcí českého Těšínska. Český Těšín 1997, s. 13 – 14.).
- Poznámka u časopisu obsahuje: příjmení, jméno, název článku, název časopisu, ročník časopisu, rok vydání, číslo časopisu a číslo strany, na které je odkaz. (vzor: Al Saheb, Jan: K počátkům farnosti na Borové. Těšínsko, 47, 2004, č. 2, s. 3.)

POUŽÍVEJTE POVINNÉ ARCHIVNÍ ZKRATKY VYCHÁZEJÍCÍ Z ÚŘEDNÍCH NÁZVŮ:

ZA = Zemský archiv v Opavě	SOA = Státní oblastní archiv (např. SOA v Třeboni)
MZA = Moravský zemský archiv v Brně	SOKA = Státní okresní archiv (např. SOKA Karviná)
NA = Národní archiv v Praze	

VZOR PRO POZNÁMKY:

- 1 Müller, Karel: Pečeti a znaky obcí českého Těšínska. Český Těšín 1997, s. 13 – 14.
- 2 Moravský zemský archiv v Brně, G 2 – Nová sbírka, sign. 696/8.
- 3 Tamtéž, sign. 696/8b.
- 4 ZA v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupská konzistoř Olomouc (dále jen ACO), kniha č. 147, pag. 541-542, tamtéž, fond ÚRAS, inv. č. 8950, sign. E 14/8-1, č. k. 1140.
- 5 Winter, Eduard: Josefismus a jeho dějiny. Praha 1945, s. 134, srovnej: Zlámal, Bohumil: Příručka českých církevních dějin VIII. Praha 1971, s. 80, poznámka č. 2, Medek, Václav: Cesta české a moravské církve staletími. Praha 1982, s. 270, Melmuková, Eva: Patent zvaný toleranční. Praha 1999, s. 22, volněji také Kadlec, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin. Praha 1991, s. 166.
- 6 Šopák, Pavel: Radnice ve Slezské Ostravě. Vlastivědné listy 21, 1995, č. 1, s. 20; Šerka, Josef: Historie výstavby Nové radnice v Moravské Ostravě. In: Ostrava 18. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, Ostrava 1997, s. 266.

VZOR PRO WWW DOKUMENTY:

Státní technická knihovna. Koordinační pracoviště pro PSH, Polytechnický strukturovaný heslář. [WWW dokument]
<http://olc2.feld.cvut.cz/psh/psh.html> (stav k 6. 11. 2000)

Muzea Těšínska se představují

Muzeum Zofii Kossak-Szatkovskiej v Górkach Wielkich Pobočka Muzea Těšínského Slezska v Těšíně

Biografické muzeum „...to je jako prodloužení života těch, kteří odešli, v místě, kde tvořili, kde se smáli i plakali. Z těch stěn vyzařuje cosi i pro skeptiky...” napsala Anna Sadowska v dopise Zygmuntovi Szatkowskému z 24. ledna 1970 v reakci na zprávu o přípravách otevření Muzea Zofie Kossak. Nedaleko polského Těšína najdeme muzeum, které je věnováno životu a dílu slavné polské spisovatelky, jež zde žila a tvořila. Muzeum bylo otevřeno díky iniciativě manžela Zofie Kossak Zygmunta Szatkowského v roce 1973. Přípravy na jeho vznik však začaly mnohem dříve, v době, kdy po smrti Zofie Kossak v roce 1968 uspořádal Szatkowski první sbírky z její pozůstalosti a sám se také stal prvním průvodcem, nabízejícím návštěvníkům jejich shlédnutí. Dnes je většina vystavovaných exponátů díky rodinnému daru majetkem polského státu. Menší část zůstává ve vlastnictví rodiny - dětí a vnuků Zofie Kossak, deponovaným dlouhodobě v muzeu.

Stálá expozice, umístěná ve dvou místnostech, vystavené exponáty i samo vybavení místností věrně odráží prostředí, v němž vznikala většina poválečných děl Zofie Kossak umožňují připomenout původní atmosféru zahradnického domku, ve kterém vznikla. V další části muzea jsou pořádány proměnné výstavy, spojené s životem a dílem spisovatelky. Prezentovány jsou jak archivní fotografie z různých období jejího života, tak rodinné památky, rukopisy i strojopisy a také unikátní polská vydání jejích děl, doplněné překlady do různých jazyků. K cenným exponátům muzea dříve patřily také obrazy Juliusze a Wojciecha Kossaků (oba patřili k předním polským malířům 20. století). Bohužel, většina z těchto obrazů byla v roce 1993 zcizena a dosud se je nepodařilo nalézt. Muzejní archiv soustřeďuje bohatou sbírku spisovatelčiny korespondence pečlivě shromažďované samotnou autorkou a jejím manželem. Najdeme zde nejen rodinnou korespondenci, ale i dopisy politiků, duchovních i řady čtenářů. Sběrka archiválií umožňuje seznámit se nejen s reakcemi na spisovatelčinu tvorbu, ale i doplnit biografická data a také získat podstatné informace o vydavatelských aktivitách (mj. o zasahování státní cenzury) a o společensko-politických poměrech v Polsku v letech 1957-1968. Součástí muzea je také část knihovny, která vznikala již v meziválečném období. Cenný knižní soubor a také bohatý spisovatelčin archiv z meziválečného období byl bohužel zničen za druhé světové války. Přesto je dochovaný soubor dokumentů, rukopisů, korespondence a dalších materiálů bohatým zdrojem informací zejména pro literárněhistorickou badatelskou práci.

Text: Marian Dembiniok, foto: Dominik Dubiel

Muzeum Zofii Kossak-Szatkovskiej w Górkach Wielkich

Oddział Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie

ul. Stary Dwór 2, 43 - 436 Górk Wielkie, tel. (033) 8539515, e-mail: muzeumgorki@poczta.ox.pl

Otevírací doba: pondělí, pátek: zavřeno, úterý, čtvrtek, sobota: 9.00 – 15.00 h, středa: 9.00 – 16.00 h, sobota, neděle: 10.00 – 14.00 h

BESKYDSKÁ STAVEBNÍ

akciová společnost Třinec

Firma BESKYDSKÁ STAVEBNÍ, a.s.
se zabývá realizací pozemních staveb v moravskoslezském regionu.
Typickými stavbami jsou novostavby, rekonstrukce,
nástavby a vestavby pozemních objektů.

BESKYDSKÁ STAVEBNÍ, a.s. realizovala druhou etapu
výstavby Archeoparku v Chotěbuzi-Podoboře.
Tento projekt byl postaven za finanční podpory EU.

Základní údaje společnosti BESKYDSKÁ STAVEBNÍ, A.S.

Obchodní jméno:	Beskydská stavební, a.s.
Sídlo společnosti:	Třinec, Frýdecká 225, PSČ 739 61
IČO:	45193509
DIČ:	CZ45193509
Adresa:	Frýdecká 225, 739 61 Třinec
Telefon:	558 325 141 - ústředna
Ředitel společnosti:	Ing. Jiří Dohnal
Telefon:	558 325 160
Fax:	558 325 141
E-mail:	info@bstav.cz

